

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ตะกั่ว

ปัจจุบันมีการนำเอาตะกั่วมาใช้ผลิตวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้งานกันอย่างมากมาย ซึ่งทำให้มีอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องใช้ตะกั่วเป็นวัตถุดิบจำนวนมาก อุตสาหกรรมเหล่านี้ได้ปลดปล่อยตะกั่วออกสู่สิ่งแวดล้อม และมีผลกระทบต่อคุณภาพของสภาวะแวดล้อมในธรรมชาติอย่างรุนแรง ตะกั่วเป็นธาตุที่มนุษย์รู้จักและนำมาใช้ประโยชน์ตั้งแต่ครั้งโบราณ เพราะมีคุณสมบัติเป็นโลหะอ่อน มีจุดหลอมเหลวต่ำ ทำให้บริสุทธิ์ได้ง่าย และทนต่อการผุกร่อนได้ดี มีการนำตะกั่วมาใช้ในกิจกรรมต่างๆ อาทิ การผลิตแบตเตอรี่รถยนต์ การใช้ตะกั่วในอุตสาหกรรมเคมี เช่นผลิตสีและหมึกพิมพ์

ตะกั่วที่เจือปนอยู่ในอากาศอาจแพร่กระจายเข้าสู่สิ่งมีชีวิตได้สองทาง ทางตรงโดยการที่มนุษย์หรือสัตว์สูดหายใจหรือกินอาหารที่มีตะกั่วปนเปื้อนเข้าไป ส่วนทางอ้อมนั้นตะกั่วจะเข้ารบกวนหรือทำอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตได้โดยผ่านไปตามห่วงโซ่อาหาร ตะกั่วเมื่อเข้าสู่ร่างกายจะถูกขับออกมาได้ช้ามาก ส่วนใหญ่จะจับยึดอยู่กับเม็ดเลือดแดงหมุนเวียนไปตามกระแสเลือด กระจายไปทั่วร่างกายสู่เนื้อเยื่อส่วนต่างๆ โดยจะสะสมอยู่ในไตในความเข้มข้นที่สูงที่สุด และรองลงมาคือตับ หลังจากนั้นชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะแพร่กระจายอีกครั้ง โดยไปยึดเกาะอยู่ในกระดูกเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือจะกระจายอยู่ในผมและฟัน ตะกั่วเมื่อถูกดูดซึมเข้าสู่ร่างกายจะมีผลรบกวนและเป็นอันตรายต่อระบบภายในร่างกายสิ่งมีชีวิตหลายระบบคือ

- ระบบการสร้างเม็ดเลือด พิษตะกั่วทำให้เกิดโรคโลหิตจาง โดยมีผลไปขัดขวางการทำงานของเอนไซม์ที่สังเคราะห์ ฮีม (Heme) หลายชนิด ทำให้ระดับฮีโมโกลบิน (Haemoglobin) ลดลง

- ระบบประสาท ตะกั่วมีพิษทำลายระบบประสาท ทำให้เกิดอาการเฉื่อยชา เมื่อยล้าง่าย เป็นอัมพาต ข้อมือข้อเท้าตึง วิงเวียนศีรษะ กล้ามเนื้อทำงานไม่สัมพันธ์กัน ปวดหัว นอนไม่หลับ หงุดหงิด ตกใจง่าย มึนงง และอาการชัก

- ไต ตะกั่วจะทำความเสียหายแก่ท่อไต ทำให้มีการขับกรดอะมิโน น้ำตาลและฟอสเฟต ออกมากับปัสสาวะมากผิดปกติ ทั้งนี้เนื่องจากตะกั่วรวมตัวกับโปรตีนของเซลล์ภายในไตทำให้หลอดไตทำงานผิดปกติ

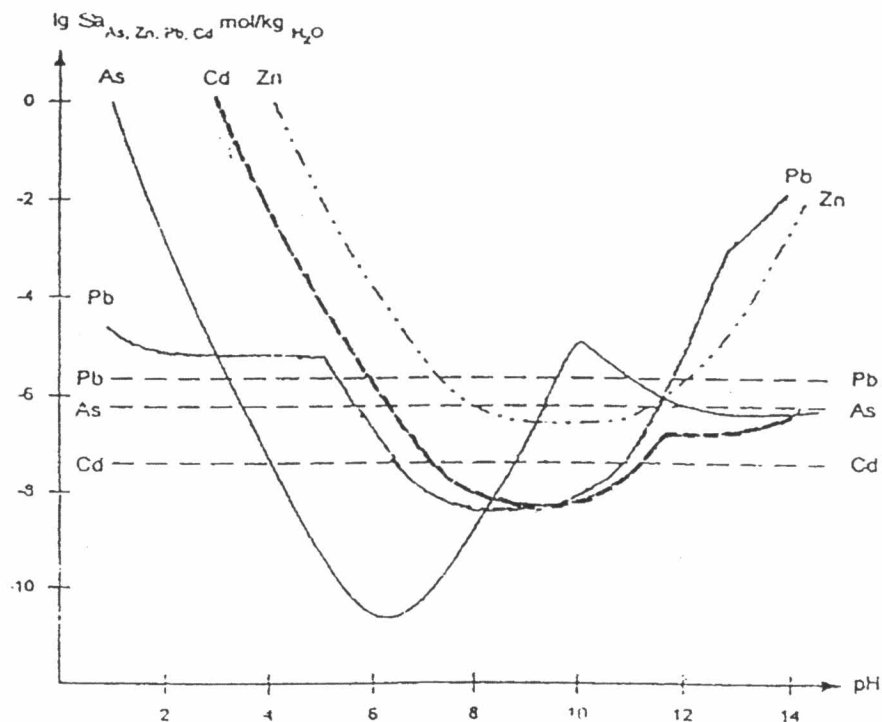
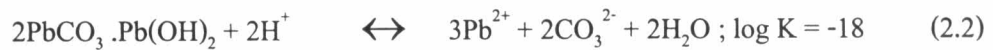
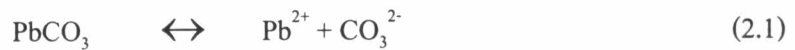
นอกจากนี้แล้วตะกั่วยังมีผลต่อการทำงานของตับ หัวใจและเส้นเลือด และเป็นสารชักนำทำให้เกิดโรคมะเร็งอีกด้วย

2.1.1 กลไกในการละลายน้ำของตะกั่ว

สารตะกั่วที่ปรากฏว่าปนเปื้อนอยู่ตามธรรมชาติจะอยู่ในรูปคาร์บอเนต (PbCO_3) ประกอบกับฟิวดินบริเวณต้นน้ำตามธรรมชาติก็เป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยสินแร่ตะกั่วคาร์บอเนต รวมทั้งกิจกรรมการทำเหมืองแร่ในบริเวณนั้นด้วย ดังนั้นในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะการละลายของตะกั่วคาร์บอเนตเป็นหลัก (กรมควบคุมมลพิษ, 2541 อ้างถึงใน ชาญวิทย์ สุภรานนท์รัตน์, 2543)

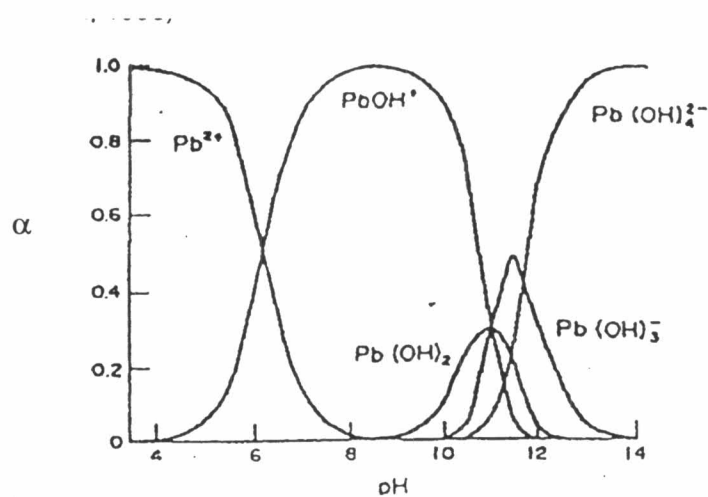
จากรูปที่ 2.1 ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าพีเอชกับค่าความสามารถในการละลายน้ำของตะกั่วในธรรมชาติ จะพบว่าความสามารถในการละลายน้ำจะต่ำสุดอยู่ในช่วงพีเอชที่ 7-9 ถ้าค่าพีเอชสูงหรือต่ำกว่านี้ ความสามารถในการละลายน้ำของตะกั่วจะมากขึ้น

ในธรรมชาติจะมีคาร์บอนไดออกไซด์ละลายอยู่ในน้ำ ทำให้ตะกั่วคาร์บอเนตเกิดรูปได้หลายรูปที่ละลายน้ำได้ดังสมการ (2.1) และ (2.2) ซึ่งแสดงการแตกตัวและการละลายในสภาพกรดของตะกั่วกลุ่มคาร์บอเนต

รูปที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพีเอชกับความสามารถในการละลายน้ำของตะกั่วและโลหะหนักอื่นๆ (Barth, 1985 อ้างถึงใน ชาญวิทย์ สุภรานนท์รัตน์, 2543)

การละลายน้ำของตะกั่วอันเนื่องมาจากปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส (Hydrolysis reaction) จะได้ค่า $\log K$ ของ Pb(OH)^+ เท่ากับ -7.9 สารไฮโดรไลซิสของตะกั่วจะเป็นสารที่พบได้หลายองค์ประกอบ เช่น เมื่อระดับความเป็นกรด-ด่างของสารละลายประมาณ 12 ไม่พบว่ามีตะกอนของ Pb(OH)_2 เกิดขึ้น แต่จะอยู่ในรูปของสารละลาย จากรูปที่ 2.2 จะแสดงปริมาณตะกั่วไฮดรอกไซด์ชนิดต่างๆที่ระดับความเป็นกรด-ด่างต่างๆกัน โดย Pb(OH)^+ มีค่า $\log K_1 = 7.82$, Pb(OH)_2 มีค่า $\log K_2 = 10.88$, Pb(OH)_3^- มีค่า $\log K_3 = 13.94$ และ Pb(OH)_4^{2-} มีค่า $\log K_4 = 16.33$ นอกเหนือจากสารทั้งสี่ตัวที่กล่าวมาแล้วสารละลายจะมี Pb(OH)_4^{4+} , $\text{Pb}_2(\text{OH})^{3+}$, Pb(OH)_4^{2+} และ $\text{Pb}_6(\text{OH})_8^{4+}$ (Fergusson, 1990)

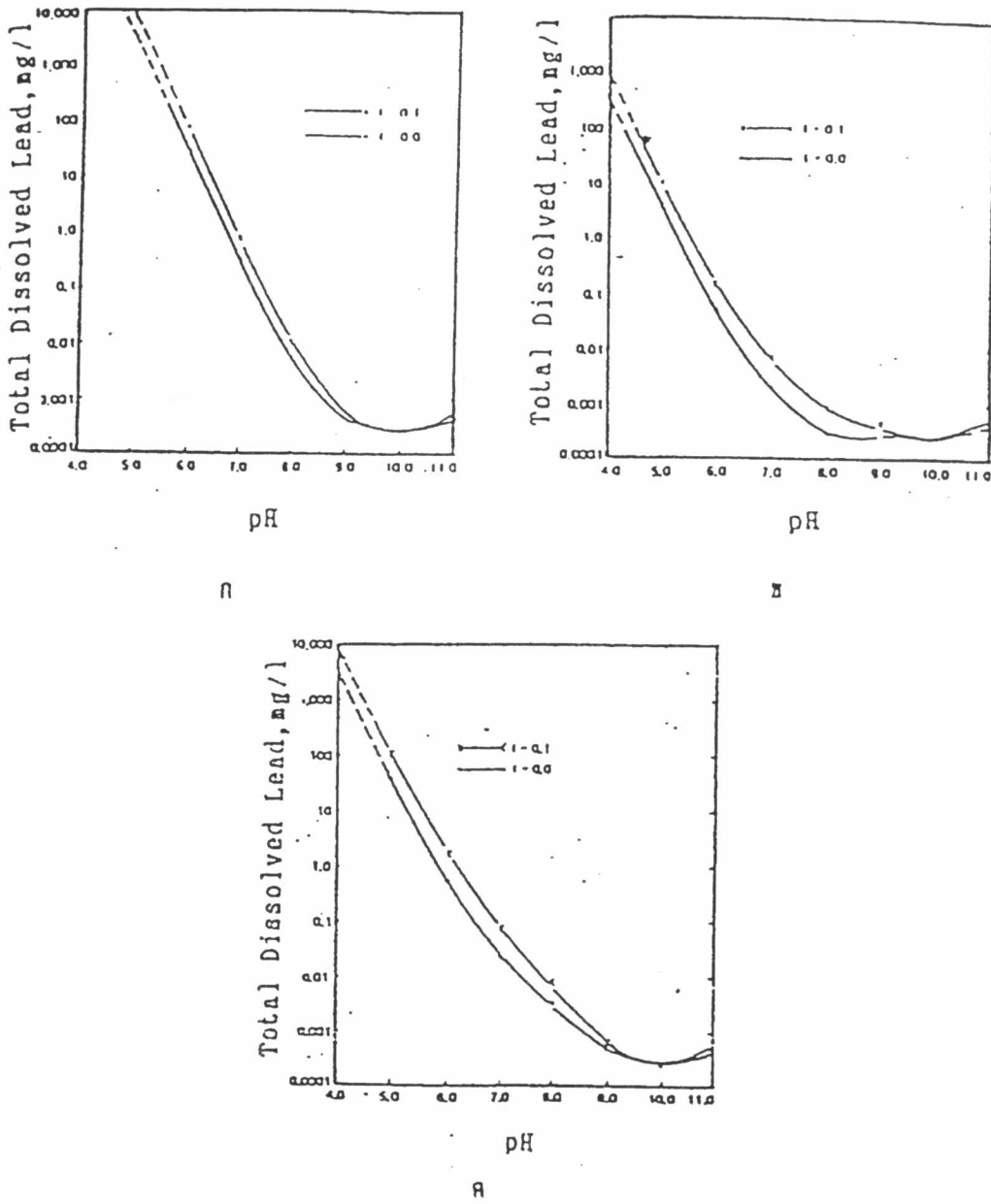
รูปที่ 2.2 การกระจายตัวของกลุ่มตะกั่วไฮดรอกไซด์ (Fergusson, 1991)

นอกจากการทำให้เป็นสารประกอบเชิงซ้อนกันน้ำแล้ว ในการละลายน้ำของสารประกอบโลหะหนักตะกั่ว ในวิชาHydrometallurgy ก็ได้ใช้สภาพความเป็นกรด-ด่าง หรือการเกิดสารประกอบเชิงซ้อนจากเกลือ เช่น กรดไฮโดรคลอริก โซเดียมไฮดรอกไซด์ เกลือแอมมาใช้ในการสกัดเอาสินแร่ออกจากสินแร่ที่มีเกรดต่ำ ในรูปที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า เมื่อเปลี่ยนสภาพความเป็นกรด-ด่างเพิ่มขึ้นหรือลดลง ตะกั่วจะมีความสามารถในการละลายน้ำเพิ่มขึ้น โดยคุณสมบัติของกลุ่มทางเคมีของตะกั่วในดินที่เป็นกรด-ด่างภายใต้ Toxic condition นั้น Pb(II) จะมี Pb^{2+} , Org, PbSO_4 และ PbHCO_3^+ เมื่ออยู่ในสภาพที่เป็นกรด และมี PbCO_3 , PbHCO_3^+ , $\text{Pb(CO}_3\text{PbHCO}_3)_2^{2-}$ และ PbOH^+ เมื่ออยู่ในสภาพที่เป็นด่าง

2.1.2 ตะกั่วในน้ำเสีย

ตะกั่วเป็นสารมลภาวะที่ไม่สลายตัวเองในธรรมชาติ และเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียโดยการชะล้างตะกั่วที่ตกค้างจากการใช้งาน หรือจากอุตสาหกรรมที่มีตะกั่วเป็นองค์ประกอบ เนื่องจากตะกั่วมีคุณสมบัติเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น ในกิจกรรมแบตเตอรี่ ใช้

ผสมในน้ำมันเชื้อเพลิงให้เครื่องยนต์เดินเรียบ ทำสี หุ้มสายเคเบิล การทำบัดกรี ทำตัวพิมพ์ ท่อน้ำ ลูกปืน แผ่นตะกั่ว ใช้เป็นองค์ประกอบในการผลิตแก้ว พลาสติก เซรามิก แผ่นเหล็กอบสังกะสีและ โลหะผสมนาาชนิด

รูปที่ 2.3 สมดุลการละลายของตะกั่วที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส ความดันบรรยากาศ ความแรงไอออน 0 และ 0.1 โมลาร์ โดยมี
 ก. CO₂ = 10⁻³ โมลาร์
 ข. CO₂ = 10⁻² โมลาร์
 ค. CO₂ = 10^{-4.87} โมลาร์ (Hem and Duram, 1973 อ้างถึงใน ชาญวิทย์ สุกรานนทร์รัตน์, 2543)

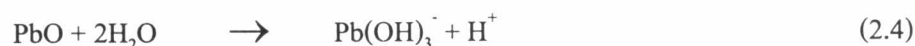
การละลายของตะกั่วในน้ำเสีย มีความสำคัญต่อการบำบัดน้ำเสีย แต่ความรู้ทางเคมีของตะกั่วในน้ำเสียมีการศึกษากันน้อย ส่วนใหญ่อ้างอิงจากการศึกษาเคมีของตะกั่วในน้ำธรรมชาติหรือน้ำกลั่นบริสุทธิ์ ความสัมพันธ์ของการละลายของตะกั่วในน้ำที่มีคาร์บอนไดออกไซด์ที่ละลายอยู่ในน้ำในความเข้มข้นต่างๆกับพีเอช แสดงในรูป 2.3 นอกจากนี้ยังมีพารามิเตอร์ที่มีผลต่อการละลายของตะกั่วในน้ำ คือ ความเป็นด่าง ความกระด้าง และพีเอช ซึ่งพารามิเตอร์แต่ละตัวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกล่าวคือ อัตราส่วนของความเป็นด่าง ซึ่งอยู่ในรูปคาร์บอเนต-ไบคาร์บอเนต-ไฮดรอกไซด์ มีความสัมพันธ์กับค่าพีเอช ความกระด้าง ก็มีความสัมพันธ์กับความเป็นด่างและพีเอช เช่นเดียวกัน

- ผลของพีเอช

การละลายของตะกั่วในสารละลายขึ้นอยู่กับพีเอช ที่พีเอชน้อยกว่า 8 ตะกั่วอยู่ในรูปสารละลาย พีเอช 8-11 ตะกั่วจะตกตะกอนเป็นตะกั่วออกไซด์ ดังสมการ (2.3)

เนื่องจากคุณสมบัติตามธรรมชาติของตะกั่วออกไซด์จะละลายในสารละลายที่มีพีเอชมากกว่า 11 ดังสมการ (3.4)

- ผลของความกระด้าง

การละลายของตะกั่วถูกกำหนดโดยผลของความกระด้าง ในการกำจัดความกระด้างด้วยปูนขาวที่พีเอช 10.5 ซึ่งที่พีเอชนี้ ตะกั่วจะตกตะกอนในรูปตะกั่วออกไซด์ ไอออนลบจากความกระด้างที่เกิดจากแคลเซียมและแมกนีเซียมมีผลเล็กน้อยต่อการละลายของตะกั่ว

- ผลของความเป็นด่าง

ในน้ำที่มีตะกั่วและคาร์บอนไดออกไซด์ ค่าการละลายของตะกั่วขึ้นอยู่กับพีเอชและความเข้มข้นของคาร์บอเนตไอออนที่พีเอชน้อยกว่า 5 ตะกั่วจะอยู่ในรูปสารละลาย ที่พีเอช 5-8.5 ตะกั่วจะตกตะกอนอยู่รูปตะกั่วคาร์บอเนต ดังสมการ (2.5)

ที่พีเอช 8.5-12 ตะกั่วจะตกตะกอนในรูปตะกั่วออกไซด์ ดังสมการที่ (2.3) หรืออาจจะตกตะกอนในรูปตะกั่วคาร์บอเนตพื้นฐาน (Basic lead carbonate) ดังสมการ (2.6)

ที่พีเอชมากกว่า 12.5 ตะกั่วจะอยู่ในรูปสารประกอบเชิงซ้อนของตะกั่วออกไซด์ตามสมการ (2.4)

2.2 กระบวนการบำบัดน้ำเสียที่ปนเปื้อนโลหะหนัก

กระบวนการที่ใช้ในการบำบัดโลหะหนักในน้ำเสียนั้นมีอยู่หลายวิธี การเลือกใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแง่ต่างๆ ดังนี้คือ คุณสมบัติของน้ำเสียก่อนบำบัด คุณภาพของน้ำที่ต้องการ พื้นที่ที่ต้องการใช้ในการบำบัด ค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย ความยากง่ายในการเดินระบบ และความปลอดภัย และความเป็นไปได้ในการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปวิธีการบำบัดได้ดังนี้

2.2.1 แบบดั้งเดิม (Conventional treatment) ใช้วิธีการตกตะกอน (Precipitation) ด้วยสารเคมี เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุด โดยการเปลี่ยนรูปโลหะหนักจากโลหะหนักที่ละลายน้ำได้ให้อยู่ในรูปที่ไม่ละลายน้ำ โดยกระบวนการทางเคมี การกำจัดโลหะหนักจึงจำเป็นต้องทำให้เกิดการตกผลึกของแข็งเสียก่อน โลหะบางชนิดมีความเป็นพิษสูงและละลายน้ำได้ดี ต้องทำการรีดิวซ์ให้อยู่ในรูปที่ไม่เป็นพิษแล้วจึงตกตะกอน เช่น Cr^{6+} รีดิวซ์ให้อยู่ในรูปของ Cr^{3+} แล้วตกตะกอนเป็น $\text{Cr}(\text{OH})_3$ ปฏิกิริยารีดิวซ์ และการตกตะกอนจะเกิดขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับพีเอช ปริมาณและชนิดของสารเคมี ระยะเวลาสัมผัสสารเคมี และระยะเวลาการตกตะกอนที่ใช้ แต่วิธีการนี้มีข้อเสียคือ ในกรณีที่มีโลหะหนักหลายชนิดปนอยู่ในน้ำเสีย ต้องตกตะกอนโลหะหนักทีละชนิด จึงต้องใช้เวลาาน และต้องนำกากตะกอนไปฝังกลบ นอกจากนี้ยังไม่สามารถที่จะลดปริมาณโลหะหนักในน้ำเสียที่มีอยู่ในปริมาณน้อยให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานได้ และประการสำคัญคือ สูญเสียโลหะที่มีค่า และน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิต โดยไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

2.2.2 การแลกเปลี่ยนไอออน (Ion exchange) เป็นวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งไม่ต้องทำการสร้างตะกอนแข็งในการกำจัดโลหะหนักต่างๆ แต่เป็นการแลกเปลี่ยนไอออนระหว่างเรซินแลกเปลี่ยนไอออน (Ion exchange resin) ที่มีประจุเหมือนกับที่มีอยู่ในสารละลาย กับไอออนที่มีอยู่ในสารละลาย โดยอาศัยหลักการที่ไอออนแต่ละชนิด มีความชอบหรือถูกดูดซับโดยเรซินไม่เท่ากัน หรือเป็นการแลกเปลี่ยนไอออนระหว่างของแข็งกับของเหลวโดยไม่เกี่ยวข้องกัน อนุมูลในโครงสร้างทางกายภาพของของแข็งแต่อย่างใด วิธีการนี้มีข้อดีคือ เมื่อทำการฟื้นฟูสภาพเรซิน จะได้น้ำที่มีความเข้มข้นของโลหะหนัก หรือสารประกอบโลหะสูงมาก อาจนำกลับมาใช้ใหม่ได้ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่าย เนื่องจากเรซินสังเคราะห์มีราคาแพงมาก ดังนั้นวิธีการนี้จึงเหมาะสำหรับน้ำเสียที่มีปริมาณโลหะหนักในน้ำต่ำ หรือมีความเข้มข้นเทียบเท่าปริมาณของแคลเซียมคาร์บอเนต ไม่เกิน 2,500 มิลลิกรัมต่อลิตร หรือ 0.05 กรัมสมมูลต่อลิตร เช่น น้ำทิ้งจากโรงงานชุบโลหะ

2.2.3 การระเหย (Evaporation) เป็นการให้ความร้อนในการระเหยน้ำออกไป ให้ความเข้มข้นของน้ำเสียสูงขึ้น หรือกลายเป็นกาต้มน้ำร้อน พลังงานที่ใช้ทำให้เกิดความร้อนมาจากเชื้อเพลิง การถ่ายเทความร้อน หรือใช้ความร้อนจากแสงอาทิตย์ น้ำเสียที่ทำจากบำบัดด้วยวิธีนี้ต้องผ่านการบำบัดมาก่อน วิธีนี้เหมาะสำหรับน้ำที่ความเข้มข้นโลหะหนักสูง สามารถนำไปใช้งานร่วมกับการแลกเปลี่ยนไอออน แต่จะทำให้ต้นทุนการดำเนินการสูง

2.2.4 รีเวอร์สออสโมซิส (Reverse osmosis) เป็นการแยกน้ำออกจากน้ำเสีย โดยใช้แรงดันอัดน้ำเสียให้ผ่านเยื่อเลือกผ่าน (Semipermeable membrane) ซึ่งมีคุณสมบัติยอมให้น้ำและสารบางตัวผ่านได้ ดังนั้นจะได้น้ำที่มีความสะอาด และน้ำเสียที่มีความเข้มข้นสูง น้ำเสียที่จะนำไปบำบัดด้วยวิธีนี้ต้องผ่านการบำบัดขั้นต้นด้วยการปรับพีเอช แยกสารที่เป็นตัวรีดิวซ์ที่แรงออก และกรองสารแขวนลอยออกก่อน เพื่อป้องกันการอุดตันของแผ่นเมมเบรน วิธีนี้เหมาะสำหรับการบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมชุมชนที่เกิดด้วยไฟฟ้า ซึ่งมีอุณหภูมิของกระบวนการสูง

2.2.5 การดูดซับด้วยถ่านกัมมันต์ (Activated carbon adsorption) เป็นกระบวนการที่ใช้ถ่านกัมมันต์ในการดูดซับมลสารไว้ เนื่องจากถ่านกัมมันต์มีรูพรุนมาก มีพื้นที่ผิวต่อน้ำหนักสูง เมื่อสัมผัสกับ น้ำเสีย จะทำให้มลสารต่างๆ ถูกจับไว้ในช่องรูพรุน ทำให้น้ำทิ้งสะอาด

2.2.6 ออกซิเดชันและรีดักชัน (Oxidation and Reduction) เป็นวิธีทางเคมีที่นิยมใช้กันมากในการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานชุมชนโลหะซึ่งมีสารประกอบของโลหะต่างๆ เจือปนอยู่ ในการกำจัดต้องเติมสารเคมีลงไปเพื่อให้ทำปฏิกิริยาออกซิเดชันหรือรีดักชันกับสารประกอบที่ต้องการกำจัด ทำให้สารประกอบนั้นเปลี่ยนรูปไปเป็นสารประกอบอื่นที่ไม่เป็นพิษหรือตกตะกอนได้ สารเคมีที่ใช้เป็นตัวทำให้เกิดออกซิเดชัน ได้แก่ อากาศ ออกซิเจน โอโซน คลอรีน ไฮโปคลอไรต์ เปอร์แมงกาเนต โครเมตและไนเตรต ส่วนสารเคมีที่ทำให้เกิดรีดักชัน ได้แก่ ไอออน(II)ซัลเฟต โซเดียมเมตาไบซัลเฟต ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ตัวอย่างการบำบัดน้ำทิ้งด้วยวิธีการออกซิเดชัน ได้แก่ การกำจัดไซยาไนด์ในน้ำทิ้งของโรงงานชุมชนโลหะ สารเคมีที่ใช้คือคลอรีนหรือไฮโปคลอไรต์ ตัวอย่างการบำบัดน้ำทิ้งด้วยวิธีการรีดักชันคือการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานชุมชนโลหะที่มีสารประกอบโครเมตหรือกรดโครมิกละลายปนอยู่ การบำบัดใช้ไอออน(II)ซัลเฟต ไปทำปฏิกิริยากับสารประกอบโครเมต ปฏิกิริยานี้เกิดขึ้นได้ดีที่ค่าพีเอชต่ำกว่า 3 จึงต้องเติมกรดซัลฟิวริกลงไปด้วย จากนั้นจึงเติมปูนไลม์ลงไปเพื่อตกตะกอนอีกชั้นหนึ่ง การควบคุมระบบบำบัดแบบนี้ ค่าพีเอชมีความสำคัญมาก จะต้องปรับพีเอชให้ได้ค่าที่เหมาะสม ปฏิกิริยาจึงจะเกิดขึ้นได้สมบูรณ์ ถ้ามีการใช้ไฮโปคลอไรต์หรือปูนไลม์มากเกินไปค่าพีเอชจะเป็นค่าสูงต้องใช้กรดปรับพีเอชลงมาให้เป็นกลางก่อนที่จะปล่อยทิ้งไป การวิเคราะห์หาค่าปริมาณโลหะที่ต้องการกำจัดก่อนหรือหลังการบำบัด จะเป็นการช่วยให้ทราบถึงประสิทธิภาพการบำบัดหรือปฏิกิริยาเคมีที่เกิดขึ้นสมบูรณ์เพียงใด

2.2.7 อิเล็กโทรไดอะไลซิส (Electrodialysis) วิธีการนี้เป็นการแยกไอออนจากสารละลายด้วยกระแสไฟฟ้าตรงร่วมกับการใช้เมมเบรนที่เฉพาะเจาะจงสำหรับไอออนแต่ละชนิด (Ion selective membrane) กลไกของวิธีการนี้เป็นการแลกเปลี่ยนไอออนร่วมกับการสกัดด้วยตัวทำละลาย และน้ำเสียจะต้องผ่านการกรองก่อนเพื่อป้องกันการอุดตันของแผ่นเมมเบรน ความบริสุทธิ์ของไอออนขึ้นอยู่กับค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าที่ไหลผ่านเมมเบรน วิธีนี้มีต้นทุนค่าก่อสร้างและดำเนินงานสูง แต่มีข้อดีคือสามารถกำหนดชนิดของไอออนที่ต้องการได้

2.2.8 การสกัดกลับคืนด้วยไฟฟ้า (Electrolytic recovery) วิธีนี้เป็นกระบวนการทางเคมีไฟฟ้าซึ่งจะลดปริมาณไอออนของโลหะที่อยู่ในสารละลายให้อยู่ในรูปของธาตุที่ขั้วแคโทดและเกิดก๊าซออกซิเจนที่ขั้วแอโนดตลอดเวลา วิธีนี้เหมาะสำหรับสารละลายที่มีความเข้มข้นของโลหะสูง แต่วิธีนี้มักไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากสิ้นเปลืองพลังงานไฟฟ้าสูงมาก

2.2.9 การดูดติดผิว (Adsorption) วิธีนี้เป็นกระบวนการในการกำจัดมลพิษในสารที่มีขนาดเล็กจนถึงระดับโมเลกุล และสารดูดติดผิวที่นิยมใช้ได้แก่ ถ่านกัมมันต์ ซึ่งเป็นถ่านที่สังเคราะห์ขึ้นเป็นพิเศษเพื่อให้มีพื้นที่ผิวมากที่สุด ซึ่งทำโดยการทำให้มีรูพรุนหรือโพรงภายในเนื้อคาร์บอนมากเท่าที่จะทำได้รูพรุนมีขนาดตั้งแต่ $20-20,000 \text{ \AA}^0$ กระบวนการนี้สามารถนำมาใช้กำจัดโลหะหนักได้ เช่น ถังคาร์บอนแบบเกล็ดสามารถกำจัดปรอทและเงินได้หมด และยังสามารถลดความเข้มข้นของโลหะอื่นๆ เช่น ตะกั่ว ทองแดง เป็นต้น จนถึงระดับที่ยอมให้มีได้ในน้ำดื่ม

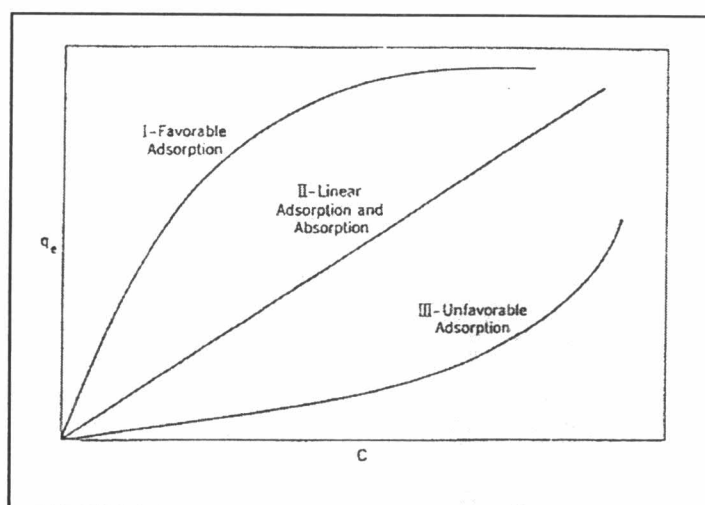
2.3 กระบวนการดูดติดผิว

การดูดติดผิวถูกค้นพบครั้งแรกโดย Scheele ในปี ค.ศ. 1773 ซึ่งเป็นการดูดติดผิวของก๊าซ และต่อมาในปี ค.ศ. 1785 Lowitz ได้ค้นพบการดูดติดผิวของสารละลาย (ชาลวูวิทซ์ สุภรานนท์ รัชนี, 2543) เป็นที่ทราบกันดีว่า การดูดติดผิวเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญของกระบวนการทางกายภาพชีวภาพ และ เคมี การดูดติดผิวของของแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งบนถ่านกัมมันต์ (Activated carbon) ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการบำบัดทั้งน้ำดีและน้ำเสีย การดูดติดผิวเกี่ยวข้องกับการสะสมตัวของสารหรือความเข้มข้นของสารที่บริเวณผิว หรือระหว่างหน้า (Interface) กระบวนการนี้สามารถเกิดขึ้นระหว่างสองสถานะ เช่น ของเหลวกับของเหลว ก๊าซกับของเหลว ก๊าซกับของแข็ง หรือของเหลวกับของแข็ง โดยโมเลกุลหรือคอลลอยด์ที่ถูกดูดซับ เรียกว่า สารดูดซับ (Adsorbent)

จากรูปที่ 2.4 แสดงการกระจายโมเลกุลระหว่างของเหลวและพื้นผิวของของแข็ง โดยที่ C บนแกนตั้ง หมายถึง ความเข้มข้นของสารในของเหลวที่สัมผัสกับของแข็งบริเวณระหว่างหน้าของของเหลวกับของแข็ง และ q_c บนแกนนอน หมายถึง จำนวนของสารที่ผ่านข้ามระหว่างหน้า เส้นโค้ง I และ III แสดงถึงการดูดติดผิว โดยความเข้มข้นของสารบนพื้นผิวของของแข็งขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารที่เหลืออยู่ในของเหลว เส้นโค้งนี้แสดงถึงรูปแบบการดูดติดผิวที่ดี (Favorable) และ

ไม่ดี (Unfavorable) ส่วนเส้นโค้งที่ II แสดงรูปแบบการดูดติดผิวแบบเส้นตรง จะเกิดขึ้นเมื่อสารบนผิวของของแข็ง เป็นสัดส่วนโดยตรงกับความเข้มข้นของสารที่เหลือนอยู่ในของเหลว

รูปที่ 2.4 การกระจายโมเลกุลระหว่างของเหลวและพื้นผิวของแข็ง (Weber, 1972)

การดูดติดผิวมีความสามารถในการกำจัดสิ่งเจือปนในน้ำเสีย ที่เป็นทั้งสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ โดยอาศัยกลไกทางกายภาพและเคมี สำหรับสิ่งเจือปนในน้ำเสียที่กระบวนการดูดติดผิวกำจัดได้มีหลายชนิด เช่น สี กลิ่น บีโอดี ซีโอดี ยาฆ่าแมลง เป็นต้น (Metcalf และ Eddy, 1991) การดูดติดผิวเป็นกระบวนการที่ง่ายต่อการควบคุม มีประสิทธิภาพที่ดี และระบบมีความทนทานต่อสารพิษซึ่งมีผลกระทบต่อระบบ ชีวภาพ นอกจากนี้ยังมีข้อดีเมื่อเปรียบเทียบกับระบบชีวภาพ คือ ต้องการพื้นที่น้อย ไม่มีกลิ่นที่น่ารังเกียจ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงพีเอช อุณหภูมิ หรือปริมาณสารอินทรีย์ที่ไม่คงที่ เงินลงทุนต่ำ ไม่มีสตัคจ์ และระบบมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเพิ่มหรือลดขนาดของระบบได้ง่าย

2.3.1 กลไกการดูดติดผิว และอัตราการเคลื่อนย้ายโมเลกุล

2.3.1.1 กลไกการดูดติดผิว

การดูดติดผิวของสารประกอบอินทรีย์เกิดจากแรงรวมตัว (Binding force) หลายชนิดระหว่างโมเลกุลของสารอินทรีย์และพื้นผิวของคาร์บอน ซึ่งแรงทั้งหมดมีที่มาจากอันตรกิริยาแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic interaction) การดูดติดผิวมี 2 วิธีคือ การดูดติดผิวทางกายภาพ (Physisorption) และการดูดติดผิวทางเคมี (Chemisorption) การดูดติดผิวทั้ง 2 แบบนี้เกิดขึ้นเมื่อโมเลกุลในชั้นของเหลวเข้าใกล้ และยึดติดกับผิวของของแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากแรงดึงดูดที่ผิวของของแข็ง สามารถเอาชนะพลังงานจลน์ของโมเลกุลของสารที่อยู่ในของเหลวได้

การดูดติดผิวทางกายภาพที่เกิดขึ้นมีผลมาจากความแตกต่างของพลังงานและ/ หรือแรงดูดติดผิวทางไฟฟ้า (แรงวันเคอร์วาล์ว) ซึ่งมีค่าน้อย โมเลกุลของสารดูดติดผิวจะถูกยึดติดแบบกายภาพกับโมเลกุลของสารดูดติดผิว การดูดติดผิวแบบนี้เป็นแบบหลายชั้น (Multilayers) ซึ่งแต่ละชั้นของโมเลกุลจะติดอยู่ชั้น โมเลกุลก่อนหน้า โดยจำนวนของชั้นเป็นสัดส่วนกับความเข้มข้นของโมเลกุลสารดูดติดผิวหรือตัวถูกละลาย ซึ่งจำนวนชั้นของโมเลกุลจะมากขึ้นตามความเข้มข้นที่สูงขึ้นของตัวถูกละลายในสารละลาย การดูดติดแบบกายภาพทั่วไปจะเกิดที่อุณหภูมิต่ำซึ่งการดูดติดผิวมีพลังงานต่ำ การย้อนกลับของกระบวนการดูดติดผิวทางกายภาพขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของแรงดูดติดผิวระหว่างสารดูดติดผิว ถ้าแรงมีค่าน้อยการหลุดออกของสารดูดติดผิวสามารถเกิดขึ้นได้

การดูดติดผิวทางเคมีเกิดขึ้นจากปฏิกิริยาระหว่าง โมเลกุลของสารดูดติดผิวเกิดเป็นสารประกอบทางเคมีซึ่งแตกต่างจากสารดูดติดผิวแบบกายภาพ กระบวนการนี้จะมีความหนาของโมเลกุลเพียงชั้นเดียวและไม่สามารถเกิดปฏิกิริยาผันกลับเองได้ เนื่องจากการจับตัวทางเคมีสร้างสารประกอบใหม่ที่ผิวของสารดูดติดผิว การดูดติดผิวทางเคมีจะเกิดขึ้นที่อุณหภูมิสูงเนื่องจากปฏิกิริยาเคมีจะกระทำอย่างรวดเร็วที่อุณหภูมิสูงมากกว่าอุณหภูมิต่ำ

2.3.1.2 อัตราการเคลื่อนย้าย โมเลกุล

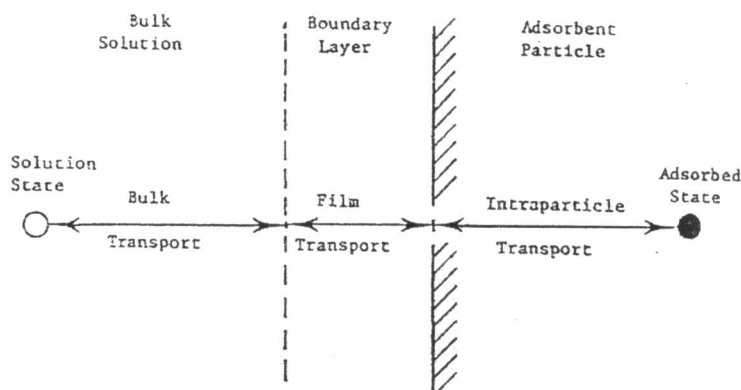
อัตราการดูดติดผิวมีความสำคัญอย่างมาก อัตราการดูดติดผิวที่รวดเร็วจะทำให้ระบบเข้าสู่สภาวะที่สมดุลได้เร็วขึ้น อัตราการดูดติดผิวจะถูกควบคุมโดยขั้นตอนที่มีความต้านทานมากที่สุดในการเคลื่อนย้ายโมเลกุล ซึ่งขั้นตอนที่ช้าที่สุดจะเป็นขั้นตอนที่จำกัดอัตราการดูดติดผิว ขั้นตอนในการดูดติดผิวของสารจากสารละลายโดยสารดูดซับที่มีรูพรุน มี 3 ขั้นตอน คือ

1) การขนส่งทั้งก้อน (Bulk transport) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเร็วที่สุด โมเลกุลของตัวถูกละลายในของเหลว จะถูกส่งไปที่ผิวหน้าของชั้นของเหลวบางๆ ที่ห่อหุ้มสารดูดซับ

2) การขนส่งชั้นฟิล์ม (Film transport) เป็นขั้นตอนที่โมเลกุลที่ผิวหน้าของชั้นของเหลวบางๆ แทรกตัวเข้าสู่ผิวหน้าของสารดูดซับ การขนส่งชั้นฟิล์มเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการแพร่ผ่านฟิล์ม (Film diffusion) จัดเป็นขั้นตอนที่จำกัดอัตราการดูดติดผิวขั้นตอนหนึ่ง

3) การขนส่งภายในอนุภาค (Intraparticle transport) เป็นการแพร่ของโมเลกุลตัวถูกละลายเข้าสู่โพรงหรือรูพรุนของสารดูดซับ (Pore diffusion) และทำให้เกิดการดูดติดผิวขึ้นภายใน ขั้นตอนนี้จัดเป็นขั้นตอนที่จำกัดอัตราการดูดติดผิวเช่นเดียวกัน

ขั้นตอนการเคลื่อนย้ายโมเลกุลของสารดูดซับมายังสารดูดซับ แสดงดังรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.5 ขั้นตอนการเคลื่อนย้ายโมเลกุลของการดูดซับด้วยถ่านกัมมันต์ (Broughton, 1981)

ภายใต้สภาวะการทำงานหนึ่งๆ การขนส่งชั้นฟิล์มจัดเป็นขั้นตอนที่จำกัดอัตราการดูดซับ แต่ถ้าหากว่าภายในระบบมีสภาพความปั่นป่วนเพียงพอ ขั้นตอนการขนส่งภายในอนุภาคจะเป็นขั้นตอนที่ควบคุมอัตราการดูดซับ

สารที่มีอำนาจดูดซับโมเลกุลต่างๆ ได้ หรือสารดูดซับมีหลายชนิด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1) ประเภทสารอนินทรีย์ เช่นดินเหนียวชนิดต่างๆ แมกนีเซียมออกไซด์ ถ่านกระดูก แอ็คติเวตเต็ด ซิลิกา (Activated silica) เป็นต้น สารธรรมชาติมักมีพื้นที่ผิวจำเพาะสูงมาก อย่างไรก็ตามสารดูดซับประเภทนี้มีข้อเสียคือจับโมเลกุล หรือคอลลอยด์ได้เพียงไม่กี่ชนิด ทำให้การใช้ประโยชน์จากสารดูดซับประเภทนี้มีจำกัดมาก

2) แอ็คติเวตเต็ดคาร์บอน อันที่จริงสารดูดซับประเภทนี้อาจจัดเป็นสารอนินทรีย์สังเคราะห์ได้ แต่เป็นสารดูดซับที่คิดว่าสารอนินทรีย์ชนิดอื่นๆ เนื่องจากมีพื้นที่ผิวจำเพาะประมาณ 600-1000 ตารางเมตรต่อกรัม

3) ประเภทสารอินทรีย์สังเคราะห์ ได้แก่สารเรซินแลกเปลี่ยนไอออนชนิดพิเศษที่สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อกำจัดสารอินทรีย์ต่างๆ สารเรซินเหล่านี้มีพื้นที่ผิวจำเพาะประมาณ 300-500 ตารางเมตรต่อกรัม ซึ่งถือว่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับแอ็คติเวตเต็ดคาร์บอน แต่อย่างไรก็ตาม เรซินมีข้อที่ได้เปรียบกว่าคือ สามารถฟื้นฟูสภาพได้ง่ายกว่ามากและสารเคมีที่ใช้ในการฟื้นฟูสภาพมักเป็นสารราคาถูกลง ความเหมาะสมในการใช้เรซินดูดซับอาจมีมากกว่าแอ็คติเวตเต็ดคาร์บอน เมื่อคำนึงถึงข้อจำกัดในเรื่องการฟื้นฟูสภาพ

ปัจจุบันได้มีการผลิตสารดูดติดผิวสังเคราะห์ขึ้นมาเป็นจำนวนมากมายหลายชนิด เพื่อใช้ในการบำบัดน้ำเสีย ทั้งที่มีความสามารถในการดูดติดผิวและความคล่องตัวในการใช้งานน้อยกว่า แอ็คติเวเต็ดคาร์บอน

2.3.2 สมดุลและไอโซเทอมของการดูดติดผิว

การดูดติดผิวเกิดจากตัวถูกละลายเคลื่อนที่ออกจากสารละลาย และก่อให้เกิดความเข้มข้นเพิ่มขึ้นที่ผิวหน้าของแข็ง ในเวลานั้นจะเป็นสภาวะสมดุลพลศาสตร์ระหว่างความเข้มข้นของตัวถูกละลายในสารละลาย กับความเข้มข้นของตัวถูกละลายที่ผิวหน้าของของแข็ง ที่สภาวะสมดุลของตัวดูดซับ จะมีค่าเป็นร้อยละโดยน้ำหนักหรือปริมาตรของตัวถูกละลายที่ดูดซับไว้บนตัวดูดซับหนึ่งหน่วยน้ำหนัก ที่อุณหภูมิ 0 องศาเซลเซียส ความดัน 760 มิลลิเมตรปรอท ซึ่งอาจจะแสดงได้ด้วยการสร้างกราฟระหว่างความเข้มข้น หรือปริมาณ หรือปริมาตรของตัวถูกละลายที่ถูกดูดซับไว้ เทียบกับความดันย่อย หรือความเข้มข้นของตัวดูดซับนั้นที่อุณหภูมิกงที่ เรียกว่า กราฟการดูดซับที่อุณหภูมิกงที่ (Adsorption isotherm) ซึ่งเป็นแบบที่นิยมมากที่สุด

กราฟการดูดซับที่อุณหภูมิกงที่นี้ อธิบายถึงการกระจายตัวของตัวถูกละลายระหว่างเฟสของของเหลวและของแข็ง อัตราการกระจายตัวนี้สามารถวัดได้ที่จุดสมดุล และเป็นฟังก์ชันกับความเข้มข้นของตัวทำละลาย คุณสมบัติของตัวทำละลาย หรือความเข้มข้นและสมบัติของตัวถูกละลาย เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มของข้อมูลคงแสดงในรูปความสัมพันธ์ของจำนวนตัวถูกละลายที่ถูกดูดซับต่อหน่วยน้ำหนักของของแข็ง กับความเข้มข้นของตัวถูกละลายที่เหลืออยู่ในสารละลายที่สภาวะสมดุล การแสดงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงการดูดซับ เมื่อความเข้มข้นของสารที่ถูกดูดซับเปลี่ยนไปที่อุณหภูมิกงที่นี้ โดยทั่วไปจำนวนของสารที่ถูกดูดซับต่อหน่วยน้ำหนักของสารที่ถูกดูดซับจะเพิ่มขึ้นเมื่อเพิ่มความเข้มข้น แต่อาจจะไม่แปรผันเป็นเส้นตรง

สมการที่ใช้อธิบายไอโซเทอมการดูดซับ

มีแบบจำลองทางคณิตศาสตร์หลายรูปแบบที่นำมาใช้อธิบายถึงข้อมูลของการดูดติดผิวซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางทฤษฎีและผลจากการทดลอง ซึ่งรูปแบบการจำลองทางคณิตศาสตร์มีดังนี้

1. Langmuir isotherm

มีสมมติฐานที่สำคัญดังนี้คือ

- โมเลกุลดูดติดที่ผิวของของแข็งในตำแหน่งที่แน่นอน
- แต่ละตำแหน่งที่ถูกดูดติดจะรับได้เพียงหนึ่งโมเลกุลเท่านั้นหรือกล่าวได้ว่ามีการดูดติดเพียงชั้นเดียว

- พลังงานในการดูดติดมีค่าเท่ากันในทุกๆตำแหน่ง

นอกจากนี้โมเลกุลที่ถูกดูดติดไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปมาอย่างอิสระระหว่างพื้นผิวหรือทำปฏิกิริยากับโมเลกุลอื่นๆที่อยู่ใกล้ๆได้

สำหรับการดูดซับของสารละลายไปยังผิวของของแข็งเขียนเป็นสมการได้ดังสมการที่ 2.7

$$q_e = \left[\frac{Q^0 b C}{1 + b C} \right] \quad (2.7)$$

โดยที่

q_e = สมรรถนะของสารดูดซับ คัดเป็นจำนวน โมลหรือน้ำหนักของสารถูกดูดซับ ต่อ น้ำหนักของสารดูดซับ

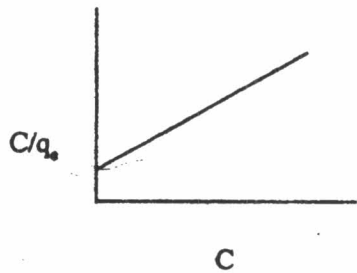
C = ความเข้มข้นของสารถูกดูดซับที่สภาวะสมดุล

Q^0, b = ค่าคงที่

จากสมการที่ 2.7 สามารถนำมาเขียนในรูปสมการเส้นตรงได้ดังนี้

$$\frac{C}{q_e} = \frac{1}{Q^0 b} + \frac{C}{Q^0} \quad (2.8)$$

จากสมการ 2.8 เมื่อนำ C/q_e และ C มาเขียนกราฟจะสามารถแสดงความสัมพันธ์เป็นเส้นตรงระหว่าง C/q_e และ C ได้ดังแสดงในรูปที่ 2.6

รูปที่ 2.6 กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง C/q_e และ C

จากรูปที่ 2.4 สามารถหาค่า Q^0 ได้จากค่าความชันของเส้นกราฟ ซึ่งมีค่าเท่ากับ $1/Q^0$ และหาค่า b ซึ่งเท่ากับ $1/bQ^0$

2. Freundlich isotherm

จัดว่าเป็นสมการทางคณิตศาสตร์ที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการอธิบายการดูดซับในระบบของเหลว สมการของ Freundlich เขียนได้ดังสมการที่ 2.9

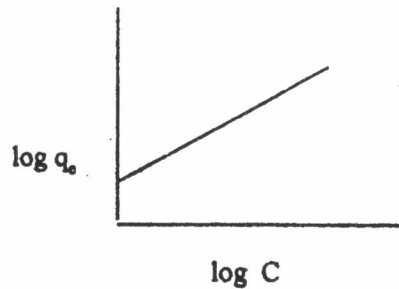
$$q_e = K C^{1/n} \quad (2.9)$$

โดยที่ K และ n เป็นค่าคงที่

จากสมการที่ 2.9 สามารถนำมาเขียนใหม่ในรูปของลอการิทึมได้ ดังในสมการที่ 2.10

$$\log q_e = \log K + (1/n) \log C \quad (2.10)$$

จากสมการที่ 2.10 เมื่อเขียนกราฟความสัมพันธ์ระหว่าง $\log q_c$ และ $\log C$ จะได้กราฟเส้นตรงดังแสดงในรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.7 กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง $\log q_c$ และ $\log C$

3. BET isotherm

สมการของ Brunauer Emmett, Teller (BET) คล้ายกับสมการของ Langmuir แต่สมการของ Langmuir ถือว่าการดูดซับเป็นแบบชั้นเดียว ส่วนสมการของ BET แสดงการดูดซับแบบหลายชั้น ดังในสมการที่ 2.11

$$q_c = BCQ^0 / \{(C_s - C)[1 + (B-1)(C/C_s)]\} \quad (2.11)$$

โดยที่

q_c = สมรรถนะของสารดูดซับ คัดเป็นจำนวน โมลหรือน้ำหนักของสารดูดซับต่อ น้ำหนักของสารดูดซับ

C = ความเข้มข้นของสารดูดซับที่ภาวะสมดุล

C_s = ความเข้มข้นอิ่มตัวของสารถูกดูดซับในน้ำ

B = ค่าคงที่พลังงานที่เกิดขึ้นบริเวณผิวในการดูดซับ

Q^0, b = ค่าคงที่

สมการที่ 2.5 อาจเปลี่ยนให้อยู่ในรูปสมการเส้นตรงได้ดังนี้

$$C / q_c(C_s - C) = 1 / BQ^0 + [(B-1)(C) / BQ^0 C_s] \quad (2.12)$$

2.4 การผลิตน้ำตาล (กฤษณ์ จารุทะวีย์, 2545)

2.4.1 กระบวนการผลิตน้ำตาล

มีขั้นตอนดังนี้

2.4.1.1 การเตรียมชิ้นอ้อย

อ้อยจะถูกนำไปชั่งน้ำหนัก แล้วเทลงบนสะพานลำเลียงอ้อยผ่าน ไปเข้ามีดตัด เพื่อตัดอ้อยออกเป็นท่อนเล็กๆ จากนั้นจะส่งต่อมายังเครื่องฉีกย่อยอ้อย (Shredders) ซึ่งจะทำหน้าที่ฉีกอ้อยออกเป็นฝอย โดยที่ไม่สกัดน้ำอ้อยออก

2.4.1.2 การหีบสกัดน้ำอ้อยจากอ้อย

อ้อยที่ละเอียดแล้วจะถูกส่งไปยังเครื่องมือที่ใช้สกัดน้ำอ้อย คือ ชุดลูกหีบที่มีน้ำหนักมากที่ติดตั้งเป็นแถวต่อเนื่องกัน แถวหนึ่งอาจประกอบด้วยชุดลูกหีบ 4-6 ชุด และเพื่อให้มีการสกัดน้ำอ้อยออกมามากที่สุด จึงมีการพรมน้ำอ้อยและน้ำลงไปในกากอ้อยที่ออกมาจากลูกหีบแต่ละชุด ซึ่งการพรมน้ำนี้จะช่วยให้สามารถสกัดน้ำตาลออกมาจากอ้อย ได้มากกว่าร้อยละ 95

สำหรับกากอ้อยที่ได้จากการหีบสกัดชุดสุดท้ายจะเหลือน้ำตาลน้อยมากและมีความชื้นประมาณร้อยละ 48 ถึงร้อยละ 52 จะถูกนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงเพื่อผลิตไอน้ำและสามารถนำไปแปรรูปเป็น เชื้อกระดาษ บอร์ดชนิดต่างๆ ได้

2.4.1.3 การทำให้น้ำอ้อยใส

น้ำอ้อยที่ได้จากการหีบสกัดจะมีลักษณะสีเขียวเข้มถึงดำ ขุ่นข้น และมีสภาพเป็นกรดอ่อนๆ ดังนั้นจึงต้องกำจัดความขุ่น สี และทำให้น้ำอ้อยให้เป็นกลางรวมทั้งกำจัดสิ่งปนเปื้อนออก โดยผ่านกระบวนการทำให้ใส ซึ่งจะใช้ความร้อนและปูนขาวปรับสภาพน้ำอ้อยให้เป็นกลางและปูนขาวจะจับกับสารละลายต่างๆ ปล่อยให้ตกตะกอนแล้วนำส่วนที่ใสไปทำการต้มเคี่ยวเป็นผลึกน้ำตาลต่อไป ส่วนตะกอนนั้นจะนำไปผ่านเครื่องกรองสุญญากาศ (Rotary drum vacuum filters) เพื่อแยกเอาส่วนน้ำอ้อยซึ่งยังมีความหวาน กลับเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตอีกครั้งหนึ่งส่วนกากตะกอน (Filter cake) ที่แยกออกจะส่งไปใช้ทำปุ๋ยต่อไป

2.4.1.4 การต้มและการเคี่ยวให้น้ำตาลตกผลึก

น้ำอ้อยที่ผ่านการทำให้ใสจะมีน้ำอยู่ประมาณร้อยละ 85 ซึ่งจะต้องทำการต้มระเหยน้ำออกไปประมาณ 2 ใน 3 ส่วน โดยหม้อต้ม (Evaporator) ที่มีการวางต่อกัน โดยปกติจะวางเรียงกัน 4 ใบ น้ำเชื่อม (Syrup) ในหม้อสุดท้าย มีความเข้มข้นประมาณ 60 บริกซ์ น้ำเชื่อม หลังจากผ่านตะแกรงกรองแล้ว จะถูกส่งไปยังหม้อเคี่ยว (Vacuum pan) เพื่อต้มเคี่ยวจนน้ำเชื่อมมีความเข้มข้นเกินกว่าสภาวะอิ่มตัว น้ำตาลซูโครสจะแยกเป็นผลึกออกมาจากน้ำเชื่อม ในสภาพที่มีผลึกน้ำตาลซูโครสปนอยู่ในน้ำเชื่อมอิ่มตัว เรียกสารละลายผสมนี้ว่า แมสคิวท (Massequite) เมื่อทำให้แมสคิวท

นี้เย็นตัวลงด้วยรางกวนแบบตั้งหรือแบบนอน ผลึกน้ำตาลซูโครสจะยิ่งเติบโตได้ดีและแข็ง พร้อมที่จะนำไปแยกผลึกต่อไป

2.4.1.5 การปั่นแยกผลึกและทำให้แห้ง

แมสควิทที่เย็นตัวลงเป็นผลึกน้ำตาลซูโครสที่แข็งดีแล้ว จะถูกปล่อยลงในเครื่องปั่นแยกที่เรียกว่า Centrifugal ภายในเป็นลักษณะคล้ายตะแกรงที่มีรูเล็กๆขนาด 400-600 ช่องต่อตารางนิ้ว หมุนด้วยความเร็วประมาณ 1000-1800 รอบต่อนาที ซึ่งจะแยกกากน้ำตาลหรือที่เรียกว่า โมลาส (Molasses) ออกไป ส่วนเม็ลล์น้ำตาลจะนำไปผ่านการอบให้แห้ง เก็บเข้าโกดังเพื่อการจำหน่ายต่อไป

2.4.2 วัสดุเศษเหลือที่เกิดขึ้นจากโรงงานผลิตน้ำตาลและการนำไปใช้ประโยชน์

ในการผลิตน้ำตาลจากอ้อย จะมีวัสดุเศษเหลือที่สำคัญ 4 อย่าง คือ กากน้ำตาล กากอ้อย กากตะกอนและเถาลอยชานอ้อย ซึ่งสามารถนำวัสดุเศษเหลือที่ได้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

2.4.2.1 กากน้ำตาล (Molasses)

เป็นของเหลวสีดำที่เหนียวข้น ซึ่งไม่สามารถที่จะตกผลึกน้ำตาลได้อีกด้วยเครื่องจักรของโรงงานน้ำตาลธรรมดา โดยทั่วไปจะมีซูโครสปนอยู่ในกากน้ำตาลประมาณร้อยละ 7.5 กากน้ำตาลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ คือ

- ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมผลิตแอลกอฮอล์และเหล้า
- ใช้ผลิตเป็นผงชูรส
- ใช้เป็นวัสดุปรับปรุงคุณภาพดิน เนื่องจากมีส่วนประกอบของโพแทสเซียมอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารรองอื่นๆ อีกมาก
- ใช้ผสมกับชานอ้อยสำหรับทำถ่านเพื่อเป็นเชื้อเพลิงใช้ในครัวเรือน

2.4.2.2 กากอ้อยหรือชานอ้อย (Bagasse)

เป็นวัสดุที่เหลือจากการหีบอ้อย มีลักษณะเป็นเส้นใย โดยที่ชานอ้อยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ คือ

- นำมาเผาเพื่อเป็นเชื้อเพลิงสำหรับหม้อไอน้ำในการผลิตไอน้ำมาใช้ในการต้มเคี่ยุน้ำตาล
- ใช้ผลิตเป็นปุ๋ยหมัก
- ใช้ทำเยื่อกระดาษ
- นำไปอัดเป็นแผ่นคล้ายไม้อัด เพื่อใช้ในการก่อสร้างและเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ

ในประเทศไทยจะใช้ชานอ้อยเป็นเชื้อเพลิงสำหรับหม้อไอน้ำในโรงงานเกือบทั้งสิ้น โดยปริมาณชานอ้อยที่เผาเป็นเชื้อเพลิงนั้นมีประมาณร้อยละ 30 โดยน้ำหนักของปริมาณชานอ้อยทั้งหมดที่เหลือก็ทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ การใช้ชานอ้อยมาทำเยื่อกระดาษและอัดเป็นแผ่นยังมีปริมาณไม่มาก ดังนั้นจึงยังเหลือชานอ้อยที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกมาก

2.4.2.3 กากตะกอนอ้อย (Filter cake)

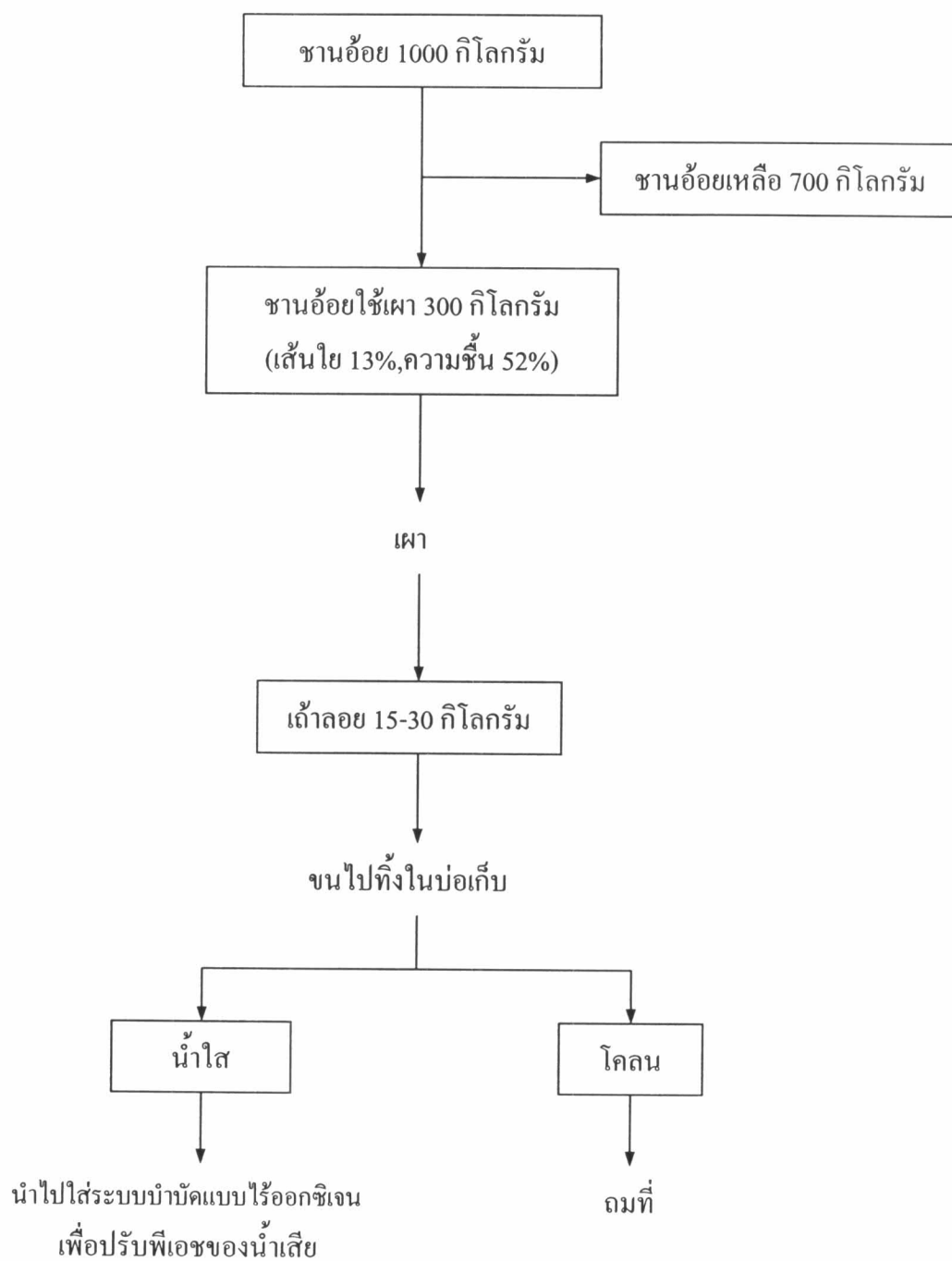
เป็นวัสดุเหลือทิ้งจากโรงงานน้ำตาลหลังจากที่กรองเอาน้ำอ้อยเพื่อผลิตเป็นน้ำตาลไปแล้ว มีลักษณะเป็นของแข็งคล้ายดินร่วนและมีปริมาณธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียมและคัลเซียมอยู่มาก ดังนั้นจึงมีการนำกากตะกอนอ้อยมาใช้เป็นปุ๋ย

2.4.2.4 เถ้าลอยขานอ้อย (Bagasse fly ash)

เถ้าลอยนี้เกิดจากการนำขานอ้อยมาเผาเพื่อเป็นเชื้อเพลิงสำหรับหม้อไอน้ำในโรงงานน้ำตาล และเพื่อไม่ให้เถ้าลอยที่เกิดขึ้น ฟูกระจาย จึงมีการฉีคน้ำเป็นฝอยเพื่อสัมผัสกับ เถ้าลอยให้เถ้าลอยตกลงมา เถ้าลอยจึงมีลักษณะเป็นก้อนเถ้าที่เปียก มีสีดำ จากนั้นจึงรวบรวมและนำไปทิ้ง

2.4.3 การเผาขานอ้อยและการจัดการเถ้าลอยขานอ้อยที่เกิดขึ้น

ขานอ้อยที่เกิดจากการบีบสกัดเอาน้ำอ้อยจะถูกใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับหม้อไอน้ำในโรงงานน้ำตาลประมาณร้อยละ 30 โดยจะเผาที่อุณหภูมิประมาณ 1,000 องศาเซลเซียส ภายหลังจากการเผาจะเกิดเถ้าลอยขึ้นประมาณร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 10 เถ้าลอยที่เกิดขึ้นนี้จะถูกดักไว้โดยเครื่องสัมผัสแบบเปียก (Wet collectors) ซึ่งใช้แยกอนุภาคขนาด 0.1-20 ไมโครเมตร ก้อนเถ้าที่เปียกนี้จะถูกลำเลียงโดยสายพานส่งขึ้นรถบรรทุกเพื่อนำไปทิ้งในบ่อเก็บที่เตรียมไว้ ดังแสดงในรูปที่ 2.6

รูปที่ 2.8 การเผาชานอ้อยและการจัดการเถ้าลอยที่เกิดจากการเผา (สถาบันวิจัยพลังงาน, 2541)

2.5 การหล่อแข็ง

2.5.1 คำนิยาม

องค์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา (United State Environmental Protection Agency :US EPA) ได้ให้ความหมายของการทำเป็นก้อนแข็งไว้ว่า เป็นเทคนิคที่ใช้กักเก็บ (Encapsulate) ของเสียไว้ในโครงสร้างที่มีความมั่นคงแข็งแรงคล้ายหิน (Monolith) การกักเก็บ อาจจะใช้กับของเสียที่มีอนุภาคขนาดเล็ก (Microencapsulation) หรือใช้กับของเสียขนาดใหญ่ (Macroencapsulatio) การหล่อแข็งไม่จำเป็นต้องอาศัยปฏิกิริยาทางเคมีระหว่างของเสียและตัวยึดประสาน (Solidifying material) แต่จะเชื่อมประสานของเสียให้อยู่ในรูปของแข็งคล้ายหิน การเคลื่อนตัวของสารปนเปื้อนจะถูกจำกัดโดยการลดขนาดของพื้นที่ผิวสัมผัสซึ่งมีผลต่อการชะละลาย (Leaching) และ/หรือ โดยการแยกของเสียไปเก็บไว้ในแคปซูล ที่ของเสียไม่สามารถซึมผ่านออกมาได้

จุดประสงค์ของการหล่อแข็ง เพื่อเตรียมกากของเสียอันตรายให้มีคุณสมบัติที่ดีกล่าวคือ เนื้อต่อปฏิกิริยา คงทนต่อสภาวะแวดล้อม ลดการชะละลายของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อม และก้อนหล่อแข็งที่ได้สามารถรับกำลังอัด หรือมีความแข็งแรงพอสมควรสามารถนำไปฝังกลบได้อย่างปลอดภัย

วัสดุประสานที่ใช้เป็นส่วนผสมในการหล่อแข็งเพื่อทำให้เกิดการแข็งตัว ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- เพิ่มกำลังรับแรงอัด (Strength)
- ลดความสามารถในการอัดแน่น (Compressibility) ของก้อนหล่อแข็ง
- ลดความต้านทานและความซึมผ่านได้ของน้ำ (Permeability) ของของเสีย

2.5.2 เทคนิคการหล่อแข็งกากของเสียอันตราย มีดังนี้

2.5.2.1 Cement-Based techniques เป็นกระบวนการที่ใช้ปูนซีเมนต์ผสมร่วมกับวัสดุปอซโซลาน (Pozzolan) อื่นๆ เช่น เถ้าแกลบ เถ้าลอย เพื่อเพิ่มคุณสมบัติทางกายภาพ และทางเคมี ช่วยลดการรั่วไหลของโลหะหนักจากก้อนหล่อแข็งได้ เมื่อหล่อแข็งแล้ว กากของเสียจะมีสภาพเป็นของแข็งคล้ายหิน วิธีนี้เหมาะสำหรับการหล่อแข็งกากตะกอนโลหะหนัก การผสมกับซีเมนต์ที่พีเอชสูงๆ มีแนวโน้มที่จะตรึงโลหะหนักไว้ในรูปไฮดรอกไซด์ที่ไม่ละลายน้ำ หรือ เกิดคาร์บอเนตไอออนของโลหะหนักอาจเข้าไปอยู่ในโครงสร้างของสารยึดประสาน หรืออาจถูกดูดซับหรือถูกดูดกลืนไว้ในโครงผลึกของผลิตภัณฑ์ที่ได้ จากปฏิกิริยาไฮเดรชัน ซึ่งสามารถลดการเคลื่อนที่ของโลหะหนักได้

2.5.2.2 Lime-Base techniques เป็นการหล่อแข็งด้วยปูนขาว ผสมกับกากตะกอนของเสียโดยอาศัยปฏิกิริยาการจับตัวแข็งระหว่างปูนขาว (Lime) กับผงซิลิกาอนละเอียดยและน้ำ การแข็งตัวใช้เวลานาน เหมาะที่จะใช้กับกากของเสียพวก สารอนินทรีย์ มากกว่าพวกสารอินทรีย์

เนื่องจากกากของเสียพวกสารอินทรีย์ เมื่อผ่านกรรมวิธีการกำจัดแล้ว ภายหลังจากบ่ม จะได้กากของแข็งที่มีความแข็งแรงลดลง และอาจมีการแพร่ซึมเพิ่มขึ้นได้ เมื่อเปรียบเทียบกับกากหล่อแข็งด้วย Cement-Based จะพบว่าก่อนหล่อแข็งที่ได้จาก Lime-Base ยอมให้น้ำซึมผ่านได้ดีกว่าและมีความสามารถรับกำลังอัดได้น้อยกว่า

2.5.2.3 Thermoplastic techniques เป็นกระบวนการหล่อแข็งที่ใช้ บิพูเมน, พาราฟิน หรือ โพลีเอทิลีน ผสมกับกากของเสียแห้ง ณ อุณหภูมิที่สูงกว่า 100°C ทำให้ส่วนผสมหลอมเหลวเข้ากับกากตะกอน เมื่อปล่อยให้อุณหภูมิลดลงกากของเสียจะถูกบรรจุหรือถูกเคลือบด้วยสารเทอร์โมพลาสติก ซึ่งมีคุณสมบัติต้านทานต่อความชื้นได้ดี ปกติจะใช้กับกากกัมมันตรังสี

2.5.2.4 Organic Polymer techniques เป็นการหล่อแข็งโดยใช้สารอินทรีย์โพลีเมอร์ เป็นเทคนิคการทำโพลีเมอร์ไรเซชันระหว่างโมโนเมอร์กับกากของเสียโดยอาศัยตัวเร่งปฏิกิริยาก่อนที่จะบรรจุและบำบัดต่อไปโมโนเมอร์ที่ใช้คือ ยูเรียฟอร์มัลดีไฮด์ และ วินิลเอสเตอรัสไตรีนโพลีเมอร์

2.5.2.5 Encapsulation techniques เป็นการหล่อแข็งโดยทำให้กากตะกอนแห้งจับกันเป็นก้อนแล้วเคลือบด้วยสารโพลีเมอร์ สารที่ห่อหุ้มนี้มีความแข็งแรงทนทานต่อน้ำและสภาพของสิ่งแวดล้อมได้ดี ข้อเสียคือ เป็นเทคนิคที่มีค่าใช้จ่ายสูงมากจึงใช้ในการกำจัดกากของเสียที่มีพิษสูงเท่านั้น

2.5.2.6 Self-Cementing techniques เป็นกระบวนการหล่อแข็งที่ใช้กับกากของเสียที่มีการปนเปื้อนของ ซัลเฟต ซัลไฟด์ และมีสารแคลไซต์ 8-10% จะทำให้เกิด Plasterlike

2.5.2.7 Glassification ใช้สำหรับการหล่อแข็งกากสารกัมมันตรังสีโดยใช้กากตะกอนผสมกับสารซิลิกาแล้วหลอมเหลวให้อยู่ในรูปของแก้วหรือวัตถุที่เป็นเซรามิก

2.5.3 การประเมินคุณภาพของของเสียที่ผ่านการทำเป็นก้อน

วิธีการประเมินคุณภาพของของเสียที่ผ่านการทำเป็นก้อนต้องมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการบำบัด ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างของกากของเสียให้แข็งแรงเป็นก้อนแข็งลดพื้นที่สัมผัส และจำกัดการละลายได้ของสารมลพิษ เมื่อสัมผัสกับของเหลวที่มาชะล้าง

กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ออก ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2540) ซึ่งได้กำหนดสมบัติของของเสียที่ผ่านการทำเป็นก้อนดังนี้

1. สามารถรับแรงอัด (Unconfined compressive strength) ซึ่งทดสอบตามมาตรฐาน ASTM D-1633 และ D-2166 ได้ไม่น้อยกว่า 3.5 กก./ตร.ซม. หรือต้องสามารถรับน้ำหนักที่กดทับด้านบนเมื่ออยู่ในหลุมฝังกลบ (Secured landfill) ได้อย่างปลอดภัย
2. มีความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 1.15 ตัน/ลบ.ม.
3. มีปริมาณความเข้มข้นของสารละลายในน้ำสกัด (Leachant หรือ Extraction fluid) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานในการสกัดสาร (Leachate extraction procedure) ดังระบุในข้อ 5 หมวด

1 ภาคผนวก 1 ของประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2540) ซึ่งมีชนิดและความเข้มข้นของโลหะหนักในน้ำชะละลาย คือ

- อาร์เซนิก น้อยกว่า 5 มก./ล.
- แคดเมียม น้อยกว่า 1 มก./ล.
- โครเมียม น้อยกว่า 5 มก./ล.
- ตะกั่ว น้อยกว่า 5 มก./ล.
- ปรอท น้อยกว่า 0.2 มก./ล.
- ซีลีเนียม น้อยกว่า 1 มก./ล.
- เงิน น้อยกว่า 5 มก./ล.

2.6 วัสดุประสาน

ในการหล่อแข็งด้วยเทคนิคการใช้ปูนซีเมนต์ร่วมกับวัสดุปอชโซลาน วัสดุประสานที่ใช้คือ ปูนซีเมนต์และวัสดุปอชโซลาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.6.1 ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ (Portland cement)

ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์เป็นวัสดุก่อสร้างที่สำคัญที่สุดในการก่อสร้างทางวิศวกรรมในปัจจุบัน เพราะเมื่อนำไปผสมรวมกับทรายและน้ำจะได้เป็นมอร์ตาร์ (Mortar) ซึ่งนำไปใช้เป็นปูนก่อสร้างสำหรับงานก่ออิฐหรือหิน หรือปูนฉาบ สำหรับงานฉาบปูน เป็นต้น หากนำไปผสมรวมกับหินกรวด ทรายและน้ำด้วยอัตราส่วนที่เหมาะสมจะได้เป็นคอนกรีต ซึ่งเมื่อแข็งตัวแล้วจะแข็งและทนทานคล้ายหิน (วินิต ช่อวิเชียร, 2539) ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการบดปูนเม็ด (Clinker) จนละเอียด ซึ่งปูนเม็ดนี้เป็นผลผลิตที่เกิดจากการเผาวัตถุดิบที่ผสมรวมกันด้วยอุณหภูมิสูงประมาณ 1,400 – 1,600 องศาเซลเซียส ทำให้เกิดปฏิกิริยาทางเคมี เกิดการรวมตัวของออกไซด์ของธาตุต่างๆ และจับกันเป็นเม็ดเล็กๆ ซึ่งก็คือปูนเม็ด

2.6.1.1 วัตถุดิบ

วัตถุดิบที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตปูนซีเมนต์แบ่งได้ 2 ประเภท คือประเภทที่ให้ธาตุแคลเซียมเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ หินปูน ดินสอพอง ดินปูนขาว กับประเภทที่ให้ออกไซด์ของธาตุซิลิกอนและอะลูมินาเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ดินดาน ดินเหนียว หินชนวน

2.6.1.2 องค์ประกอบทางเคมี

ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ที่ได้หลังจากการเผาวัตถุดิบจะประกอบด้วยออกไซด์ 2 กลุ่มใหญ่ ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ค่าออกไซด์ต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์

ออกไซด์	ร้อยละโดยน้ำหนัก
ออกไซด์หลัก	
CaO	60 – 67
SiO ₂	17 - 25
Al ₂ O ₃	3 - 8
Fe ₂ O ₃	0.5 – 6.0
ออกไซด์รอง	
MgO	0.1 – 5.5
Na ₂ O+K ₂ O	0.5 – 1.3
TiO ₂	0.1 – 0.4
P ₂ O ₅	0.1 – 0.2
SO ₃	1 - 3

(ที่มา: ชัชวาล เศรษฐบุตร, 2539)

ออกไซด์หลักจะรวมตัวในระหว่างการเกิดปูนเม็ดเกิดเป็นสารประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สารประกอบที่สำคัญของปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์

ชื่อสารประกอบ	ส่วนประกอบทางเคมี	ชื่อย่อ	ร้อยละโดยน้ำหนัก
ไตรแคลเซียม ซิลิเกต (Tricalcium Silicate)	3CaO.SiO ₂	C ₃ S	33-55
ไดแคลเซียม ซิลิเกต (Dicalcium Silicate)	2CaO.SiO ₂	C ₂ S	15-35
ไตรแคลเซียม อะลูมิเนต (Tricalcium Aluminate)	3CaO.Al ₂ O ₃	C ₃ A	7-15
เตตราแคลเซียม อะลูมิโนเฟอไรต์ (Tetracalcium Aluminoferrite)	4CaO.Al ₂ O ₃ .Fe ₂ O ₃	C ₄ AF	5-10

(ที่มา: ชัชวาล เศรษฐบุตร, 2539)

2.6.1.3 อิทธิพลของสารประกอบต่อคุณสมบัติของปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์

สารประกอบที่มีอยู่ในปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ มีผลกระทบต่อคุณสมบัติต่างๆ ของปูนซีเมนต์เมื่อนำไปผสมกับน้ำเพื่อทำเป็นมอร์ต้าหรือคอนกรีต คุณสมบัติของสารประกอบที่สำคัญในปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ สรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 คุณสมบัติของสารประกอบที่สำคัญในปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์

คุณสมบัติ	C ₃ S	C ₂ S	C ₃ A	C ₄ AF
1. อัตราการเกิดปฏิกิริยาไฮเดรชัน	เร็ว (ชั่วโมง)	ช้า (วัน)	ทันทีทันใด	เร็วมาก (นาที)
2. การพัฒนากำลังอัด	เร็ว (วัน)	ช้า (สัปดาห์)	เร็วมาก (วันเดียว)	เร็วมาก (วันเดียว)
3. กำลังอัดประลัย	สูง	ค่อนข้างสูง	ต่ำ	ต่ำ
4. ความร้อนจากปฏิกิริยาไฮเดรชัน	ปานกลาง (500 J/g)	น้อย (250 J/g)	สูงมาก (850 J/g)	ปานกลาง (420 J/g)
5. คุณสมบัติอื่นๆ	คุณสมบัติเหมือนปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์	-	ไม่คงตัวในน้ำและถูกซัลเฟตทำลายได้ง่าย	ทำให้ปูนซีเมนต์มีสีเทา

(ที่มา: ชัชวาลย์ เศรษฐบุตร, 2539)

ในปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์จะมีสารประกอบไตรแคลเซียมซิลิเกต (C₃S) และไดแคลเซียมซิลิเกต (C₂S) รวมกันประมาณร้อยละ 70 ถึงร้อยละ 80 ของปริมาณทั้งหมด ซึ่งสารประกอบทั้งสองชนิดนี้เป็นตัวควบคุมความแข็งแรงของมอร์ต้าหรือคอนกรีต

2.6.2 วัสดุปอซโซลาน (Pozzolanic materials)

วัสดุปอซโซลานเป็นวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุสังเคราะห์ที่ประกอบด้วยซิลิกาในรูปที่มีความว่องไวต่อปฏิกิริยามี Pozzolanic activity กล่าวคือ สามารถทำปฏิกิริยากับแคลเซียมไฮดรอกไซด์และเกิดสารประกอบซีเมนต์

ตามมาตรฐาน ASTM C 618-96 “ปอซโซลาน” หมายถึง วัสดุที่มีซิลิกา หรือซิลิกาและอลูมินาเป็นองค์ประกอบหลัก โดยทั่วไปสารปอซโซลานจะไม่มีคุณสมบัติในการยึดประสาน (Cementitious property) แต่ถ้าสารปอซโซลานนั้นมีความละเอียดมากๆ และมีน้ำที่เพียงพอจะสามารถทำปฏิกิริยากับแคลเซียมไฮดรอกไซด์ที่อุณหภูมิปกติ ทำให้ได้สารประกอบที่มีคุณสมบัติในการยึดประสาน

ประเภทของสารปอซโซลาน

สารปอซโซลานสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม

1. สารปอซโซลานที่ได้จากธรรมชาติ (Natural Pozzolans) ได้แก่เถ้าภูเขาไฟ (Volcanic ash) หินภูเขาไฟ (Tuff) หินพูน หินโอเปิลเหลือง (Opaline) หินเชิร์ต (Chert) และ Diatomaceous earths เป็นต้น

2. สารปอซโซลานสังเคราะห์ (Artificial pozzolans) ได้แก่วัสดุที่ได้จากการเผาวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ดินเหนียว หินเชลล์ หินซิลิกา ถ้ำลอย และเถ้าแกลบ เป็นต้น

สารปอซโซลานบางชนิดอาจทำให้เกิดปัญหาเวลานำมาใช้เพราะคุณสมบัติทางกายภาพของมันเอง เช่น Diatomaceous earths เพราะว่าอนุภาคเป็นเหลี่ยมเป็นมุมและมีความพรุนสูงจึงต้องใช้น้ำในการผสมมาก สามารถจะเพิ่มความไวในการเกิดปฏิกิริยาหรือปรับปรุงคุณภาพโดยการเผาที่อุณหภูมิระหว่าง 550-1,100 °C โดยอุณหภูมิที่จะใช้ขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาใช้

ตามมาตรฐาน ASTM C 618-96 ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ใช้ทดสอบเถ้าลอยถ่านหินและปอซโซลานธรรมชาติ หรือปอซโซลานธรรมชาติที่ได้จากการเผาเพื่อใช้เป็นสารผสมเพิ่มแบบแร่ธาตุ (Mineral admixture) ในคอนกรีต ได้จำแนกสารประกอบปอซโซลานออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. Class N ได้แก่ สารปอซโซลานธรรมชาติ หรือสารปอซโซลานธรรมชาติที่ผ่านการเผาไหม้ ตัวอย่างเช่น หินดินดาน (Shales) หินโอเปิลเหลือง (Opaline) หินเชิร์ต (Chert) เศษหินภูเขาไฟ (Tuff) เถ้าภูเขาไฟ (Volcanic ash) หินพุมิกซ์ (Pumice) และ หินปูน (Limestone)

2. Class F ได้แก่ เถ้าลอยโดยปกติเกิดจากการเผาถ่านหินประเภทแอนทราไซต์หรือบิทูมินัส เถ้าลอยในกลุ่มนี้มีคุณสมบัติเป็นปอซโซลาน (Pozzolanic property)

3. Class C ได้แก่ เถ้าลอยโดยปกติ เกิดจากการเผาถ่านหินลิกไนต์ หรือซับบิทูมินัส เถ้าลอยในกลุ่มนี้มีคุณสมบัติเป็นปอซโซลาน และมีคุณสมบัติเป็นสารซีเมนต์ (Cementitious property)

2.7 เถ้าลอย

เถ้าลอย คือ เถ้าส่วนละเอียดที่สุดจากการเผาไหม้ มีขนาดเล็กมาก และอาจจะละเอียดกว่าปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ต่างๆไป ลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของเถ้าลอยแต่ละชนิด ขึ้นอยู่กับสภาวะการเผาและชนิดของเชื้อเพลิงที่ใช้ เถ้าลอยบางชนิดมีคุณสมบัติคล้ายกับเถ้าภูเขาไฟ ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นวัสดุปอซโซลานธรรมชาติ (Natural pozzolan) จึงมีการสนับสนุนและพัฒนาการใช้เถ้าลอยร่วมกับปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ในงานคอนกรีต

หน่วยงานวิจัยหลายแห่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติและข้อกำหนดสำหรับการนำเถ้าลอยไปใช้ เช่น ในสหรัฐอเมริกา มี American Concrete Institute (ACI) และ American Society for Testing and Materials (ASTM) เป็นต้น นอกจากนี้ที่สหรัฐอเมริกาแล้ว ที่อังกฤษ แคนาดา เยอรมัน เนเธอร์แลนด์

ญี่ปุ่นและอีกหลายประเทศในโลก ล้วนมีมาตรฐานของตนเองในการกำหนดชนิดและคุณสมบัติของเถ้าลอย

2.7.1 ส่วนประกอบทางเคมี

ส่วนประกอบทางเคมีที่สำคัญของเถ้าลอย ได้แก่ SiO_2 , Al_2O_3 , Fe_2O_3 , CaO , MgO , Na_2O , K_2O , SO_3 และ C ส่วนประกอบทางเคมีเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันในเชิงปริมาณตามแหล่งที่มาของเถ้าลอยนั้นๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการนำเถ้าลอยไปใช้ เพราะยากต่อการควบคุมคุณภาพและคุณสมบัติต่างๆ ค่าออกไซด์ต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบทางเคมีที่สำคัญของเถ้าลอยชานอ้อย แสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 สารประกอบออกไซด์ของเถ้าลอยลิกไนต์, เถ้าลอยชานอ้อย และปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ประเภทที่1

% สารประกอบออกไซด์	ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ (ปริญญา จินดาประเสริฐ, 2528)	เถ้าลอยลิกไนต์ (อุดม หงษ์ประธานพร, 2532)	เถ้าลอยชานอ้อย
SiO_2	20.20	35.43	51.96
Al_2O_3	5.42	28.27	1.37
Fe_2O_3	2.92	14.57	0.82
CaO	63.82	11.92	7.26
K_2O	0.46	2.48	1.32
MgO	1.52	2.13	1.74
SO_3	2.55	2.35	0.11
L.O.I.	2.72	2.56	33.17

2.7.2 คุณสมบัติทางกายภาพ

คุณสมบัติทางกายภาพของเถ้าลอยที่สำคัญต่อคุณภาพคอนกรีต คือ ขนาดอนุภาคของเถ้าลอย ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาเผาไหม้และลักษณะการเผาไหม้ โดยทั่วไปเถ้าลอยมีขนาดตั้งแต่เล็กกว่า 0.001 จนถึง 0.15 มิลลิเมตร

2.8 ปฏิกริยาไฮเดรชันและปฏิกริยาปอซโซลาน

2.8.1 ปฏิกริยาไฮเดรชัน (Hydration reaction)

ปฏิกริยาไฮเดรชัน เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นระหว่างปูนซีเมนต์กับน้ำทำให้เกิดการก่อตัวและแข็งตัว โดยมีสารตั้งต้นคือคัลเซียมซิลิเกต (Calcium silicate) ซึ่งเป็นสารประกอบใน ปูนซีเมนต์และน้ำ (H₂O) เมื่อทำปฏิกริยาแล้วจะได้สารผลิตภัณฑ์ที่เรียกรวมๆว่า ซีเมนต์เจล (Cement gel) ประกอบด้วยคัลเซียมซิลิเกตไฮเดรท (Calcium Silicate Hydrate; C-S-H) ซึ่งมีปริมาณมากที่สุดประมาณร้อยละ 60 โดยปริมาตร และคัลเซียมไฮดรอกไซด์ (Calcium hydroxide; Ca(OH)₂) อีกประมาณร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 25 คุณสมบัติของซีเมนต์เพสต์จะขึ้นอยู่กับคัลเซียมซิลิเกตไฮเดรท เพราะมีปริมาณสูงสุด ซึ่งมีลักษณะเป็นอนุภาคเล็กๆ มีผลึกหยาบ ปฏิกริยาดังกล่าวสามารถเขียนในรูป สมการเคมี ได้ดังนี้

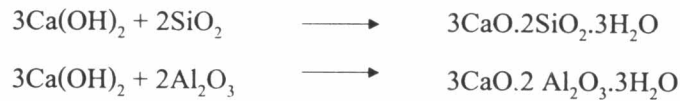

ปฏิกริยานี้จะดำเนินต่อเนื่องโดยที่คัลเซียมออกไซด์ (CaO) จะแยกตัวออกจาก คัลเซียมซิลิเกต (CaO·SiO₂) เข้าทำปฏิกริยากับน้ำ (H₂O) ได้คัลเซียมไฮดรอกไซด์ (Ca(OH)₂) ปฏิกริยาจะสิ้นสุดเมื่อเข้าสู่สมดุล หรือสารประกอบคัลเซียมซิลิเกตถูกทำปฏิกริยาไปจนหมด

คัลเซียมซิลิเกตไฮเดรท (C-S-H) ที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวเชื่อมประสานทำให้ ปูนซีเมนต์เกิดการก่อตัว แข็งตัวและยึดเกาะกับวัสดุผสม มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ โครงสร้างไม่สม่ำเสมอและมีรูพรุน องค์ประกอบทางเคมีของคัลเซียมซิลิเกตไฮเดรท (C-S-H) นี้ขึ้นอยู่กับ อายุ อุณหภูมิ และอัตราส่วนน้ำต่อซีเมนต์ ส่วนคัลเซียมไฮดรอกไซด์ (Ca(OH)₂) เป็นสารที่สามารถทำปฏิกริยาต่อไปได้อีก หากมีสารประกอบที่เหมาะสมมาร่วมทำปฏิกริยา

2.8.2 ปฏิกริยาปอซโซลาน (Pozzolanic reaction)

เป็นปฏิกริยาขั้นที่ 2 โดยมีสารตั้งต้นคือ คัลเซียมไฮดรอกไซด์ (Ca(OH)₂) ที่ได้จากปฏิกริยาไฮเดรชัน เข้าทำปฏิกริยากับซิลิกา (SiO₂) และอลูมินา (Al₂O₃) จากเถ้าลอยซึ่งเป็นวัสดุปอซโซลาน ตามทฤษฎีพื้นฐานนั้นปฏิกริยาจะเกิดขึ้นเมื่อสารประกอบซิลิกาในวัสดุปอซโซลานทำปฏิกริยากับแคลเซียมไฮดรอกไซด์อิสระ เพื่อจะเปลี่ยนรูปเป็นสารประกอบซีเมนต์ สำหรับปฏิกริยานี้ซิลิกาต้องอยู่ในรูปอสัณฐาน (Amorphous) ถ้าอยู่ในรูปผลึก (Crystalline) จะมีผลต่อปฏิกริยาช้ามาก อัตราการเพิ่มกำลังรับแรงอัดขึ้นอยู่กับความว่องไวในการทำปฏิกริยา (Pozzolanic activity) และอัตราส่วนผสมระหว่างปูนซีเมนต์กับวัสดุปอซโซลาน โดยทั่วไปอัตราส่วนของวัสดุปอซโซลานที่ใช้ จะอยู่ระหว่างร้อยละ 15-40 โดยมีปฏิกริยาที่เกิดขึ้นดังนี้

คัลเซียมซิลิเกตไฮเดรต (C-S-H) และคัลเซียมอลูมินาไฮเดรต (C-A-H) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เดียวกับผลิตภัณฑ์จากปฏิกิริยาไฮเดรชัน มีผลต่อการเพิ่มกำลังให้แก่คอนกรีต แต่เนื่องจากเป็นปฏิกิริยาขั้นที่ 2 และอัตราการเกิดปฏิกิริยาเกิดขึ้นช้า จึงทำให้คอนกรีตซึ่งใช้เถ้าลอยบางชนิด (ชั้นคุณภาพ F) แทนที่ซีเมนต์บางส่วน มีสารประกอบคัลเซียมซิลิเกตไฮเดรตจากปฏิกิริยาไฮเดรชันน้อยกว่าปกติ จึงมีผลให้กำลังรับแรงอัดในช่วงแรกต่ำกว่าคอนกรีตธรรมดา และเมื่อปฏิกิริยาเกิดขึ้นช้ากว่าจึงทำให้เกิดการลดความร้อนจากปฏิกิริยาไฮเดรชันด้วย แต่ในกรณีของเถ้าลอยบางชนิด (ชั้นคุณภาพ C) ซึ่งมีคุณสมบัติทั้งในลักษณะเชื่อมประสาน (Cementitious) และปอซโซลาน (Pozzlanic) การพัฒนากำลังในช่วงต้นอาจไม่แตกต่างกันนัก ดังนั้นการใช้สารปอซโซลาน มักจะมีผลทำให้กำลังอัดของคอนกรีตต่ำในระยะแรก แต่กำลังจะสูงขึ้นเมื่อคอนกรีตมีอายุมากขึ้นและจะสูงกว่าคอนกรีตธรรมดาที่อายุมากกว่า 28 วัน

2.9 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดตะกั่วโดยกระบวนการดูดซับ

Harison และ laxen, 1983 ได้อธิบายว่าถ่านกัมมันต์เป็นสารที่มีความดูดซับตะกั่วได้ดีที่พีเอชต่ำกว่า 5 และสามารถใช้น้ำทิ้งที่มีปริมาณตะกั่วเข้มข้นสูง แต่มีราคาแพงแม้จะสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้โดยการฟื้นฟูสภาพก็ตาม ค่าใช้จ่ายในการกำจัดตะกั่วโดยวิธีนี้ก็ยังสูง

Yavada และคณะ, 1989 ได้ศึกษาถึงการนำเถ้าลอยถ่านหินลิกไนต์มาใช้ในการดูดซับตะกั่วโดยใช้เถ้าลอยปริมาณ 1 กรัม เขย่าในสารละลายสังเคราะห์ตะกั่วที่ความเข้มข้น 2, 4 และ 6 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส และค่าพีเอชเท่ากับ 6.4 พบว่าประสิทธิภาพการกำจัดตะกั่วจะลดลงจาก 88.10 เปอร์เซ็นต์ เหลือ 75 เปอร์เซ็นต์ เมื่อความเข้มข้นเพิ่มขึ้นจาก 2 มิลลิกรัมต่อลิตร เป็น 6 มิลลิกรัมต่อลิตร และผลการทดลองเมื่อแปรอุณหภูมิของสารละลายจาก 20 องศาเซลเซียส เป็น 40 องศาเซลเซียส จะพบว่าประสิทธิภาพของการกำจัดตะกั่วจะลดลงจาก 83.60 เปอร์เซ็นต์ เหลือ 68.10 เปอร์เซ็นต์ ที่ค่าความเข้มข้นเริ่มต้น 6 มิลลิกรัมต่อลิตร และที่ค่าพีเอชเท่ากับ 6.4

การทดลองเพื่อศึกษาผลของค่าพีเอชที่มีต่อการดูดซับ โดยทำการทดลองที่ความเข้มข้นเริ่มต้นของสารละลายเท่ากับ 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส พบว่าการดูดซับของตะกั่วในน้ำและน้ำเสีย ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับค่าพีเอชเป็นสำคัญ เพราะเมื่อเพิ่มค่าพีเอชจาก 3 เป็น 6.4 พบว่าการดูดซับของตะกั่วจะเพิ่มขึ้นจาก 13.85 เปอร์เซ็นต์ เป็น 88.10 เปอร์เซ็นต์ และสมการไอโซเทอมการดูดซับจะสอดคล้องกับแบบฟรุนดลิช

อารีย์ ขาญบัณฑิตนันท์, 2536 ได้ศึกษาการกำจัดตะกั่วโดยใช้ถ่านหินลิกไนต์ โดยเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการกำจัดที่ระยะเก็บกักแตกต่างกัน ตั้งแต่ 1 ถึง 4 ชั่วโมง พบว่าถ่านลิกไนต์สามารถลดปริมาณตะกั่วในน้ำที่มีความเข้มข้นเริ่มต้น 20 มิลลิกรัมต่อลิตรได้ถึง 99 เปอร์เซ็นต์และมีระยะกักเก็บที่เหมาะสมคือ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราส่วนถ่านลิกไนต์ต่อน้ำโดยน้ำหนักที่เหมาะสมที่สุดคือ 1: 62.50 จะให้ประสิทธิภาพการกำจัดสูงสุด

จันทร์นา สงวนรุ่งวงศ์, 2539 ได้ทำการศึกษาการกำจัดโลหะหนักในน้ำโดยใช้ถ่านลิกไนต์แบบแบดจ์ โดยใช้โลหะหนักในการทดลอง 3 ชนิด ได้แก่ นิกเกิล(Ni) แคดเมียม (Cd) และตะกั่ว(Pb) ได้ผลการทดลองดังนี้

ผลของระยะเวลาในการกวนและปริมาตรของถ่านลิกไนต์ พบว่าประสิทธิภาพการดูดซับจะเพิ่มขึ้นเมื่อเวลาในการกวนเพิ่มขึ้น และระยะเวลาที่เข้าสู่สมดุลจะลดลงเมื่อใช้ปริมาณถ่านลิกไนต์มากขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบโลหะหนักทั้ง 3 ชนิดพบว่า ตะกั่วจะถูกกำจัดเร็วที่สุดโดยใช้เวลาเข้าสู่สมดุลเพียงแค่ 30 นาทีเท่านั้น เมื่อใช้ถ่านลิกไนต์ร้อยละ 1 และเมื่อเพิ่มปริมาณถ่านลิกไนต์เป็นร้อยละ 10 เวลาที่เข้าสู่สมดุลเท่ากับ 10 นาทีเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการดูดซับโลหะหนักของถ่านลิกไนต์ในปริมาณต่างๆ กันพบว่าปริมาณ นิกเกิล แคดเมียม และตะกั่ว ที่ถูกดูดซับต่อกรัมถ่านลิกไนต์จะมีค่าสูงสุดเท่ากับ 3.8 และ 3.9 มิลลิกรัมต่อถ่านลิกไนต์ ตามลำดับ เมื่อใช้ถ่านลิกไนต์ความเข้มข้นร้อยละ 1, 2.5 และ 1 ตามลำดับ

ผลของพีเอช จากการทดลองบ่งชี้ว่า ประสิทธิภาพการดูดซับโลหะหนักขึ้นกับค่าพีเอชของน้ำ โดยการดูดซับจะมีค่าสูงขึ้น ถ้าค่าพีเอชสูงกว่าหรือเท่ากับ 4 ประสิทธิภาพการกำจัดจะต่ำมาก(<20%) และประสิทธิภาพการกำจัดจะสูงขึ้นจนกระทั่งใกล้เคียง 100% เมื่อค่าพีเอชสูงกว่า 8 สำหรับนิกเกิลและแคดเมียม และพีเอชสูงกว่า 6 สำหรับตะกั่ว

สรุปได้ว่าถ่านลิกไนต์มีประสิทธิภาพในการดูดซับเช่นเดียวกับสารดูดซับอื่นๆ เช่น แอกทิเวตเต็ดคาร์บอน โดยการกำจัดโลหะหนักของถ่านลิกไนต์เกิดจากกระบวนการดูดซับ ร่วมกับการตกตะกอนผลึก

อุบลรัตน์ วาริษวัฒน์, 2544 ศึกษาถึงความสามารถและประสิทธิภาพในการกำจัดโลหะหนักสามชนิดได้แก่ ตะกั่ว แคดเมียม และโครเมียมด้วยถ่านกระดุกที่เตรียมจากการเผากระดูกโคกระบือ โดยทำการทดลองแบบแบดจ์และแบบคอลัมน์ ผลการทดลองแบบแบดจ์พบว่า ถ่านกระดุกสามารถกำจัดตะกั่วได้ดีกว่าแคดเมียมแต่ไม่สามารถกำจัดโครเมียมได้โดยถ่านกระดุกที่เผาที่อุณหภูมิ 600 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 12 ชั่วโมงเป็นสภาวะที่การเตรียมถ่านกระดุกที่ทำให้ได้ประสิทธิภาพการกำจัดสูงที่สุดในการทดลอง

ถ่านกระดุกสามารถกำจัดตะกั่วได้ประสิทธิภาพสูงที่สุดโดยคิดเป็น 458.55 มิลลิกรัมต่อกรัมถ่านกระดุกที่ความเข้มข้นตะกั่วในน้ำเสียเริ่มต้นเป็น 100 มิลลิกรัมต่อลิตรและพีเอชเริ่มต้น

เป็น 5 ส่วนแคดเมียมมีประสิทธิภาพในการกำจัดเป็น 29.80 มิลลิกรัมต่อกรัมถ่านกระดูกที่ความเข้มข้นเริ่มต้นในน้ำเสีย 40 มิลลิกรัมต่อลิตรและพีเอชเริ่มต้นเป็น 6 ส่วนผลการศึกษาไอโซเทอมโดยใช้ถ่านกระดูกพบว่าความสามารถในการกำจัดตะกั่วมีความสัมพันธ์กับไอโซเทอมการดูดซับแบบฟรุนคลิช และการกำจัดแคดเมียมมีความสัมพันธ์กับไอโซเทอมแบบแลงมัวร์

ในส่วนการทดลองแบบคอลัมน์พบว่าสำหรับการกำจัดตะกั่วที่ความเข้มข้น 10 และ 20 มิลลิกรัมต่อลิตรมีประสิทธิภาพการกำจัดเป็น 85.28 และ 63.08 มิลลิกรัมต่อกรัมถ่านกระดูกและสามารถบำบัดน้ำได้ประมาณ 4937.14 และ 1851.43 เท่าของปริมาณเบด สำหรับแคดเมียมที่ความเข้มข้นเริ่มต้น 5 และ 10 มิลลิกรัมต่อลิตรมีประสิทธิภาพการกำจัดเป็น 2.62 และ 2.38 มิลลิกรัมต่อกรัมถ่านกระดูก และสามารถบำบัดน้ำได้ประมาณ 308.57 และ 137.14 เท่าของปริมาณเบด

งานวิจัยที่ใช้ถ่านลอยขานอ้อยในกระบวนการดูดซับ

Vinod และ Imran , 2000a ได้ทำการทดลองโดยใช้ถ่านลอยขานอ้อยซึ่งเป็นของเสียที่เกิดจากโรงงานน้ำตาลมากำจัดDDD [2,2-Bis(4-chlorophenyl)-1,1-dichloroethane]และ DDE [2,2-Bis(4-chlorophenyl)-1,1-dichloroethene] จากน้ำเสียที่เกิดจากการผลิตยาฆ่าแมลง พบว่ามีประสิทธิภาพในการกำจัด 93เปอร์เซ็นต์ ที่พีเอช 7.0 โดยมีปริมาณตัวดูดซับที่เหมาะสมเท่ากับ 5 กรัมต่อลิตร ที่ขนาดถ่านลอยขานอ้อย 200- 250 ไมโครเมตร ใช้บนถ่านลอยขานอ้อย สมการไอโซเทอมการดูดซับจะสอดคล้องทั้งแบบแลงมัวร์และแบบฟรุนคลิชเข้ามาอธิบายได้ โดย DDD และ DDE ถูกดูดซับได้ 93% ที่ พีเอชเท่ากับ 7 ที่ปริมาณ 5 กรัม/ลิตร โดยมีขนาดอนุภาค 200-250 ไมครอนและเมื่อทำการทดลองแบบคอลัมน์สามารถกำจัดได้ 97 –98 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้อัตราการไหลที่ 0.5 มิลลิลิตรต่อนาที

Vinod และ Imran , 2000b ได้ทำการทดลองโดยใช้ถ่านลอยขานอ้อยซึ่งเป็นของเสียที่เกิดจากโรงงานน้ำตาลมากำจัด ทองแดงและสังกะสี พบว่ามีประสิทธิภาพในการกำจัด 90 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการทดลองแบบกะ และ 95 สำหรับการทดลองแบบคอลัมน์ โดยมีสภาวะที่เหมาะสมในการกำจัดที่พีเอชเท่ากับ 4.0 สำหรับการกำจัดทองแดง และพีเอชเท่ากับ 5 สำหรับการกำจัดสังกะสี โดยใช้ขนาดอนุภาคถ่านลอยขานอ้อย 200- 250 ไมโครเมตร โดยมีปริมาณตัวดูดซับที่เหมาะสมเท่ากับ 10 กรัมต่อลิตร สมการไอโซเทอมการดูดซับจะสอดคล้องทั้งแบบแลงมัวร์ และแบบฟรุนคลิชและเมื่อทำการทดลองแบบคอลัมน์สามารถกำจัดได้สูงถึง 93 –98 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้อัตราการไหลที่ 0.5 มิลลิลิตรต่อนาที

Vinod และคณะ, 2002 ได้ทำการทดลองโดยใช้ถ่านลอยขานอ้อยซึ่งเป็นของเสียที่เกิดจากโรงงานน้ำตาลมากำจัด Lindane และ Malathion โดยมีสภาวะที่เหมาะสมที่ใช้ในการกำจัดคือ ใช้เวลาในการกำจัด 60 นาที ที่พีเอช 6.0 โดยมีปริมาณตัวดูดซับที่เหมาะสมเท่ากับ 5 กรัมต่อลิตร และมีขนาดอนุภาค 200- 250 ไมโครเมตร ที่สภาวะนี้สามารถกำจัดได้ถึง 97 - 98 เปอร์เซ็นต์ โดย

รูปแบบการดูดซับเป็นไปตามรูปแบบของแสงมัวร์และแบบฟรอนคลิช ดังนั้นนับได้ว่าเป็นตัวดูดซับที่มีประสิทธิภาพและราคาไม่แพงอีกด้วย

Rao และคณะ., 2002 ได้ทำการทดลองโดยเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพในการกำจัด Cr^{6+} และ Ni^{2+} ระหว่างการใช้ชานอ้อย , ถั่วลอจขานอ้อย และถ่านกัมมันต์ โดยทำการทดลองแบบกะพบว่าประสิทธิภาพในการกำจัด Cr^{6+} ถ่านกัมมันต์สามารถกำจัดได้มากกว่าชานอ้อยและถั่วลอจขานอ้อยตามลำดับ ส่วนการกำจัด Ni^{2+} ถ่านกัมมันต์สามารถกำจัดได้มากกว่าถั่วลอจขานอ้อยและชานอ้อยตามลำดับ สามารถสรุปได้ว่าสามารถนำถั่วลอจขานอ้อยและชานอ้อยมาใช้เป็นตัวดูดซับแทนถ่านกัมมันต์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและราคาถูก

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการทำเป็นก้อนแข็ง

กฤษณ์ จารุทะวีย์, 2545 ศึกษาการนำถั่วลอจเส้นใยปาล์มจากโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มและถั่วลอจขานอ้อยจากโรงงานน้ำตาล มาใช้แทนที่ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์บางส่วนในการผสมมอร์ต้าพบว่าถั่วลอจทั้งสองชนิดนี้ไม่สามารถจัดเป็นวัสดุพอซโซลานตามข้อกำหนดใน ASTM C618 และเมื่อนำมาใช้แทนที่ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ พบว่า กำลังรับแรงอัดของมอร์ต้าลดลง ส่วนความต้องการน้ำและระยะเวลาการก่อตัวเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับมอร์ต้าธรรมดา โดยที่ถั่วลอจเส้นใยปาล์มสามารถนำมาใช้แทนที่ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ในการผสมมอร์ต้าได้ร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก โดยใช้สัดส่วนระหว่างวัสดุประสานต่อทราย เท่ากับ 1 ต่อ 2.75 และปริมาณน้ำต่อวัสดุประสานเท่ากับ 0.485 ต่อ 1 ซึ่งให้ค่ากำลังรับแรงอัดที่อายุการบ่ม 28 วัน ประมาณร้อยละ 85 เมื่อเทียบกับมอร์ต้าธรรมดา ส่วนมอร์ต้าผสมถั่วลอจขานอ้อยให้ค่ากำลังรับแรงอัดที่อายุการบ่ม 28 วัน ประมาณร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับมอร์ต้าธรรมดา ส่วนผลการวิเคราะห์ปริมาณ โลหะหนักในน้ำชะของถั่วลอจเส้นใยปาล์มและถั่วลอจขานอ้อย พบว่า มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์กำหนดในประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2540) จึงยืนยันได้ถึงความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ในการนำถั่วลอจเส้นใยปาล์มและถั่วลอจขานอ้อยมาใช้ประโยชน์

อุดม หงษ์ประธานพร, 2532 ศึกษาถึงการพัฒนากำลังของปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ผสมถั่วลอจและถั่วแกลบ โดยใช้ถั่วลอจจากอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และถั่วแกลบที่ได้จากการเผาอิฐในจังหวัดราชบุรี พบว่าเมื่อแทนที่ปูนซีเมนต์ในปริมาณร้อยละ 10, 15, 20, 30 และ 40 โดยน้ำหนัก การพัฒนากำลังรับแรงอัดจะเพิ่มขึ้นตามอายุการบ่ม แต่ในอัตราการแทนที่ของถั่วทั้งสองที่เหมาะสมคือ ร้อยละ 20 จะให้การพัฒนากำลังในช่วงแรกต่ำกว่าปูนซีเมนต์ล้วน แต่ในช่วงอายุหลังจะให้กำลังที่สูงกว่าและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างถั่วลอจกับถั่วแกลบพบว่าถั่วลอจให้การพัฒนากำลังดีกว่าถั่วแกลบ เนื่องจากมีอนุภาคละเอียดกว่าซึ่งทราบได้จากภาพถ่ายจากกล้อง อิเล็กตรอนไมโครสโคป (Scanning Electron Microscope)

Shively และคณะ, 1986 ได้ทำการทดลองนำกากตะกอนโลหะหนักมาบำบัดด้วยเทคนิคการทำให้เป็นก้อนแข็งโดยใช้ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ประเภท 2 เป็นวัสดุประสาน มีการทดสอบการชะละลายของโลหะหนักและกำลังรับแรงอัด กากตะกอนโลหะหนักที่ใช้ในการทดลองได้มีการสังเคราะห์ขึ้นโดยโลหะหนักที่ใช้ในการทดลองได้แก่ อาร์เซนิก แคดเมียม โครเมียม ตะกั่ว และโลหะหนักทั้ง 4 ชนิดผสมรวมกัน ผลการทดสอบกำลังรับแรงอัดที่ระยะเวลาบ่ม 14 วัน พบว่าก้อนตัวอย่างที่เกิดจากการนำกากตะกอนที่มีอาร์เซนิกและแคดเมียมเป็นองค์ประกอบมาทำให้เป็นก้อนจะให้กำลังรับแรงอัดลดลง แต่กากตะกอนที่ประกอบด้วยโครเมียมหรือตะกั่วไม่มีผลต่อกำลังรับแรงอัด การทดสอบความเข้มข้นของโลหะหนักในน้ำสกัด 15 ครั้ง น้อยกว่าความเข้มข้นที่ทำนายจากความสามารถในการละลายของโลหะไฮดรอกไซด์ประมาณ 100 ถึง 10,000 เท่าและพบว่าความเข้มข้นของโลหะหนักในน้ำสกัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของ US EPA (สำหรับการสกัดในครั้งแรก) ทั้งในกรณีที่ใช้อัตราส่วนของน้ำต่อซีเมนต์เท่ากับ 0.5 และ 1.0 ค่าความเข้มข้นของโลหะหนักในน้ำสกัดจะมีค่าสูงขึ้นเมื่อเพิ่มอัตราส่วนของน้ำต่อซีเมนต์ การละลายของโลหะหนักสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือช่วงแรกเมื่อเริ่มสกัด แคดเมียมไฮดรอกไซด์ในซีเมนต์จะทำหน้าที่ทำลายฤทธิ์ของกรดที่ใช้ในการสกัดให้ปานกลาง ซึ่งจะทำให้ค่าพีเอชมีค่ามากกว่า 10.0 และมีการละลายของซีเมนต์เพียงเล็กน้อย ในช่วงที่สองค่าพีเอชลดลงเหลือน้อยกว่า 6.0 จะมีการละลายของโลหะหนักสูงสุดสำหรับในช่วงที่สาม เมื่อทำการสกัดต่อไปพีเอชยังคงน้อยกว่า 6.0 โลหะหนักที่มีความสามารถในการละลายต่ำเริ่มที่จะละลายออกมา โดยโลหะหนักที่ละลายออกมาจากการสกัดแต่ละครั้งมีความสัมพันธ์กับปริมาณโลหะหนักในของเสีย

Weng และ Haung, 1994 ศึกษาถึงกระบวนการบำบัดน้ำเสียที่มีโลหะหนัก โดยใช้เถ้าลอยถ่านหินลิกไนต์ในการดูดซับ และการทำให้คงรูปด้วยซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ (Cement fixation) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เถ้าลอยเป็นสารดูดซับที่มีประสิทธิภาพสำหรับสำหรับโลหะสังกะสีและโลหะแคดเมียมในน้ำเสียที่เจือจาง ได้ผลดังต่อไปนี้คือ

ประสิทธิภาพในการดูดซับของสังกะสี เท่ากับ 0.27 mg/g

ประสิทธิภาพในการดูดซับของแคดเมียม เท่ากับ 0.27 mg/g

และเมื่อทดลองผสมปูนซีเมนต์กับเถ้าลอยถ่านหินลิกไนต์ในอัตราส่วน 90: 10 แล้วทดสอบกำลังรับแรงอัดของคอนกรีตพบว่าต้องใช้เวลา 65 วัน จึงจะมีกำลังกดอัดเท่ากับใช้ปูนซีเมนต์ล้วนๆ และจากการทดสอบการชะละลายของโลหะตามมาตรฐานของสหรัฐอเมริกา (Environmental Protection Agency Extraction Procedure, USEPA- EP) แสดงว่ามีการปนเปื้อนของโลหะหนักต่ำกว่าในมาตรฐานน้ำดื่มและสามารถสรุปผลการทดลองจากการหา Compressive strength และ Leaching test แล้วเสนอว่าสามารถใช้เถ้าลอยเป็น Secondary Construction Materials ได้